

Analiza rezultata istraživanja položaja i potreba mladih Grada Zenica

IMPRESSUM

Naslov

Analiza rezultata istraživanja položaja i potreba mladih grada Zenica

Izdavač

Omladinsko udruženje „REaktiviraj“

Za izdavača

Aldin Alić

Autori

Aziz Đipa
Eldin Buljubašić
Aldin Alić

Istraživači

Adis Valentić
Emina Hodžić
Lamija Telalović
Sedad Klisura
Vedad Klisura
Vildana Huseinspahić

Lektura

Zerina Nezić

DTP

Merim Stupar

Štampa

UD Dizajn

Izdanje

1. izdanje
Zenica, 2022.

Imenice koje se odnose na osobe bez obzira na njihov gramatički rod podrazumijevaju oba prirodna roda, odnosno spola.

Umnožavanje i besplatna distribucija analize dozvoljena je uz pisano odobrenje izdavača. Nije dozvoljeno mijenjati ili dopunjavati bilo koji dio sadržaja analize.

Izrada analize dio je projekta „Mladi u zajednici“ koji se sprovodi u okviru Bosnia and Herzegovina Resilience Initiative (BHRI), projekta kojeg implementira Međunarodna organizacija za migracije (IOM), finansiran od strane Austrijske razvojne saradnje.

Stavovi navedeni u analizi ne odražavaju stavove Međunarodne organizacije za migracije (IOM), niti Austrijske razvojne saradnje, nego isključivo autora.

With funding from:

Austrian
Development
Cooperation

IOM
UN MIGRATION

BHRI
BOSNIA AND HERZEGOVINA
RESILIENCE INITIATIVE

REaktiv

CZM
CENTAR
ZA MLADE
ZENICA

LISTA SKRAĆENICA

BHAS	<i>Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine</i>
BiH	<i>Bosna i Hercegovina</i>
CIK	<i>Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine</i>
EU	<i>Evropska unija</i>
FBiH	<i>Federacije Bosne i Hercegovine</i>
FZS	<i>Federalni zavod za statistiku</i>
KM	<i>Konvertibilna marka (valuta BiH)</i>
KV	<i>kvalifikovani (radnik)</i>
NVO	<i>Nevladina organizacija</i>
NKV	<i>nekvalifikovani (radnik)</i>
NN	<i>novčana naknada</i>
NSS	<i>niža stručna sprema</i>
PKV	<i>polukvalifikovani (radnik)</i>
Popis	<i>Popis stanovništva u BiH iz 2013. godine</i>
RSS	<i>radno sposobno stanovništvo</i>
SPSS	<i>Statistical Package for the Social Sciences</i>
SSS	<i>srednja stručna sprema</i>
Strategija	<i>Strategija prema mladima</i>
VKV	<i>visokokvalifikovani (radnik)</i>
VSS	<i>visoka stručna sprema</i>
VŠS	<i>viša školska sprema</i>
ZDK	<i>Zeničko-dobojski kanton</i>

POPIS TABELA

Tabela 1. Stratifikacija uzorka po ključnim varijablama.	9
Tabela 2. Tematske cjeline analize mladih Grada Zenica	10
Tabela 3. Uzorak za Grad Zenicu	11
Tabela 4. Stratifikacija uzorka mladih u odnosu na demografske karakteristike populacije mladih Grada Zenica	11
Tabela 5. Demografske karakteristike uzorka	12
Tabela 6. Broj mladih unutar kantona u FBiH	13
Tabela 7. Broj mladih po općinama i gradovima u ZDK	13
Tabela 8. Osnovno obrazovanje	16
Tabela 9. Srednje obrazovanje	17
Tabela 10. Prestanak školovanja	19
Tabela 11. Nezaposleni mladi registrirani na birou za zapošljavanje u ZDK	25
Tabela 12. Stav mladih o pokretanju vlastitog biznisa	31
Tabela 13. Način stanovanja	34
Tabela 14. Imate li djece?	36
Tabela 15. Sistematski pregled	40
Tabela 16. Bavljenje sportom	45
Tabela 17. Slobodno vrijeme.	60
Tabela 18. Političko opredjeljenje mladih u Zenici	74

POPIS GRAFIKA

Grafik 1. Visoko obrazovanje	18	Grafik 38. Žene kao žrtve nasilja	71
Grafik 2. Adekvatnost obrazovanja	20	Grafik 39. Kontakt sa članom/icom ekstremističke ili radikalne grupe	75
Grafik 3. Unapređenje formalnog obrazovanja	21	Grafik 40. Sukob sa članovima ekstremističke ili radikalne grupe	75
Grafik 4. Neformalno obrazovanje	22	Grafik 41. Spremnost mladih na djelovanje i praćenje ekstremističkih grupa	76
Grafik 5. Vrsta ugovora	26	Grafik 42. Utjecaj pandemije COVID-19 na mlađe	78
Grafik 6. Odnos obrazovanja i radnog mjesta	27	Grafik 43. Ocjena rada institucija tokom pandemije COVID-19	79
Grafik 7. Zlostavljanje na radnom mjestu	27		
Grafik 8. Redovitost plate	28		
Grafik 9. Kupovina radnog mjesta	29		
Grafik 10. Praksa podmićivanja za posao u javnoj administraciji ili privatnoj firmi	29		
Grafik 11. Najbolje radno mjesto	30		
Grafik 12. Podrška za pokretanje vlastitog biznisa	31		
Grafik 13. Poznavanje vladinih programa za zapošljavanje	32		
Grafik 14. Ukupni prihodi svih članova domaćinstva	35		
Grafik 15. Stipendiranje mladih	36		
Grafik 16. Zadovoljstvo vlastitim životom	37		
Grafik 17. Percepcija budućnosti	37		
Grafik 18. Ginekološki pregled	41		
Grafik 19. Zadovoljstvo uslugama koje pruža Dom zdravlja	42		
Grafik 20. Vrsta zdravstvenog osiguranja	43		
Grafik 21. Konzumiranje duhana	44		
Grafik 22. Konzumiranje alkohola	44		
Grafik 23. Zainteresiranost za kulturu i umjetnost	48		
Grafik 24. Zadovoljstvo podrškom kulturnim i sportskim sadržajima	49		
Grafik 25. Zanimanje za politiku	52		
Grafik 26. Učinkovitost načina promjena u društvu	53		
Grafik 27. Utjecaj mladih na odluke koje se donose na lokalnom nivou	54		
Grafik 28. Članstvo i rad u organizacijama	54		
Grafik 29. Učeće u programima	56		
Grafik 30. Zainteresiranost za odlazak u inostranstvo	57		
Grafik 31. Korištenje društvenih mreža	61		
Grafik 32. Korištenje medija	61		
Grafik 33. Osjećaj povezanosti	64		
Grafik 34. Stupanje u brak sa osobom druge nacionalnosti	65		
Grafik 35. Optužene punoljetne i maloljetne osobe	68		
Grafik 36. Psihičko nasilje	70		
Grafik 37. Oblici nasilja kojima su mlađi izloženi	71		

SADRŽAJ

UVOD I METODOLOGIJA	8	56
KARAKTERISTIKE UZORKA	11	57
OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH	16	60
Osnovno obrazovanje	16	
Srednje obrazovanje	16	
Visoko obrazovanje	17	
Prestanak daljnog školovanja	18	
Adekvatnost obrazovanja	19	
Kvalitet nastave	20	
Neformalno obrazovanje	21	
RAD, ZAPOŠLJAVANJE I PREDUZETNIŠTVO MLADIH	24	
Tržište rada	25	
Usklađenost obrazovanja i radnog mjesa	26	
Zlostavljanje na radnom mjestu	27	
Mito i korupcija pri zapošljavanju	28	
Preduzetništvo mladih	30	
Vladini programi zapošljavanja	32	
SOCIJALNA BRIGA	34	
Stampena politika	34	
Primanja	35	
Zasnivanje porodice	35	
Stipendije	36	
Zadovoljstvo vlastitim životom i percepcija budućnosti	37	
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	40	
Sistematski pregled	40	
Ginekološki pregled	41	
Zdravstvene usluge	41	
Zdravstveno osiguranje	43	
Konzumiranje duhana, alkohola, nargile i narkotika	43	
Bavljenje sportom	45	
KULTURA I UMJETNOST	48	
AKTIVIZAM MLADIH (UČEŠĆE, VOLONTIRANJE I MOBILNOST)	52	
Zanimanje za politiku	52	
Utjecaj mladih na promjene	52	
Utjecaj mladih na donošenje odluka	53	
Članstvo mladih u organizacijama	54	
MOBILNOST MLADIH	56	
Napuštanje države	57	
SLOBODNO VRIJEME	60	
Informiranje	61	
IDENTITET MLADIH	64	
SIGURNOST	68	
Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom i službenicima	68	
Psihičko nasilje	69	
Oblici nasilja među mladim osobama	70	
STAVOVI MLADIH O SPECIFIČNIM DRUŠTVENIM PITANJIMA	74	
PANDEMIIJA COVID-19	78	
PREPORUKE	80	
LITERATURA	82	

UVOD I METODOLOGIJA

U saradnji Omladinskog udruženja REaktiv i Grada Zenica te uz podršku Međunarodne organizacije za migracije provedeno je istraživanje o položaju i potrebama mladih u Zenici. Ovo istraživanje je prvo ovakve vrste koje je rezultiralo analizom o položaju i potrebama mladih, a koja se konkretno odnosi na područje Grada Zenica. Institut za razvoj mladih KULT koji je savjetodavno podržao i ovo istraživanje, proveo je slično istraživanje na teritoriji Zeničko-dobojskog kantona (ZDK) 2017. godine te je analiza nastala iz tog istraživanja korištena kao referentna tačka za poređenje položaja mladih u Grada Zenica u odnosu na opću populaciju mladih u ZDK tamo gdje je takvo poređenje bilo relevantno.

Prikupljanje podataka na terenu realizirano je u periodu od februara do marta 2022. Prilikom istraživanja korišten je standardiziran upitnik čija je osnova u upitniku Evropskog statističkog ureda (Eurostat) o položaju i potrebama mladih u Evropskoj Uniji (EU). Na ovaj način rezultati istraživanja su uporedivi sa rezultatima istraživanja koje je Institut proveo ranije za druge nivoe vlasti (kantoni, entiteti, državni nivo) i u drugim lokalnim zajednicama te sa istraživanjima Eurostat-a u EU.

Ispitanici su osobe dobi od 15 do 30 godina starosti što predstavlja zakonski¹ starosnu odrednicu za mlade osobe. Reprezentativnost uzorka je osigurana metodom slučajnog odabira, koji pruža jednaku mogućnost svakoj mladoj osobi sa teritorije Grada Zenica, da bude dio ispitanih. Prilikom istraživanja, uzete su u obzir određene demografske karakteristike kao što su spol, godine i omjer mladih iz gradskog i vangradskog područja Zenice. Podatke su prikupljali anketari sa područja Grada Zenica koji također pripadaju kategoriji mladih osoba.

U procesu pripreme uzorka urađena je stratifikacija uzorka po ključnim varijablama (spol, grad/van grada, dobni klasteri). Podaci za stratifikaciju uzorka prikazani su u Tabeli 1:

¹Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH" br. 36/2010).

Tabela 1. Stratifikacija uzorka po ključnim varijablama

Varijabla	Disagregacija	Veličina uzorka	Postotak (Uzorak)	Populacijski podaci (Izvor: Popis 2013. i FZS)
Spol	Ženski	189	48,59%	48,60%
	Muški	200	51,41%	51,40%
Mjesto prebivališta	Gradsko	236	60,37%	60,70%
	Vangradsko	153	39,33%	39,30%
Dob	15 – 19	124	31,88%	31,29%
	20 – 24	113	29,05%	29,24%
	25 – 30	152	39,07%	39,47%
TOTAL		389	100%	100%

Izvor: Federalni zavod za statistiku², Popis³

Prilikom kreiranja uzorka definirane se mjesne zajednice (MZ) u kojima su anketari trebali vršiti anketiranje. U bubanj za selekciju MZ ušle su sve mjesne zajednice koje čine jednu lokalnu zajednicu (općinu/grad). Prema Popisu iz 2013. g. Grad Zenici čine 72 mjesne zajednice. Slučajnim odabirom mjesnih zajednica odabrano je 16 MZ u kojima su anketari prikupljali podatke. Od toga je 6 MZ u gradskoj zoni, a 16 u vangradskoj zoni. Broj anketa iz svake MZ u uzorku je proporcionalan stanju sa Popisa iz 2013. i raspodijeli po mjestu boravka mladih (dimenzija: gradsko/vangradsko).

Nakon selekcije MZ anketarima su na obuci date instrukcije/hodogram kako biraju ulicu, kuću/stan, koji je korak/preskok u odabiru, i princip selekcije osobe koju ispituju (princip posljednjeg rođendana, ako u domaćinstvu ima više mladih osoba).

Anketari bi dolazili na početak ulice u mjesnoj zajednici iz koje su prikupljali ankete, te bi se kretali desnom stranom ulice, birajući prvu kuću (ako je ulica sa kućama) na toj strani, te ako u domaćinstvu ima mlada osoba, pitali bi je za pristanak i, ako je odgovor potvrđan, anketirali bi. Nakon što bi završili anketu (ili ako u domaćinstvu nema mlade osobe/osoba je odbila anketu) anketari bi pravili pomak/preskok i nastavljali sa istom procedurom (pomak/preskok je svaka treća kuća sa desne strane). U slučaju da je u pitanju ulica sa zgradama (urbane zone), anketari bi ulazili u prvi haustor sa desne strane, popeli bi se na zadnji sprat i pozvoni li bi na prvi stan sa desne strane. Procedura selekcije ispitanika i anketiranja je bila ista kao za kuće. Nakon što bi završili anketu (ili ne bude mlade osobe u domaćinstvu/odbije se anketiranje) anketari bi pravili preskok/pomak i spuštali bi se na spratove ispod, pri tome je pomak od tri sprata (umjesto tri kuće) i selekcija narednog stana je ista kao za prvi (prvi stan sa desne strane na spratu).

²Federalni zavod za statistiku (online).

³Dostupna online baza podataka Popisa 2013. omogućava odabir dobnih kategorija stanovništva po pojedinačnim godinama ili po petogodišnjima. Iz praktičnih razloga, u ovoj analizi odabran je prikaz po petogodišnjima, koji omogućava presjek dobne kategorije na 29 godina starosti, a ne na 30 godina, dokle se inače definira dobitna kategorija mladih.

Anketari bi nastavljali ovu proceduru u ulici sve dok ne bi došli do kraja ulice. Nakon toga prelazili bi na narednu ulicu, ali u istoj MZ, sve dok ne bi ispunili kvotu anketa potrebnih iz te MZ.

Na ovaj način je obezbijeđen nasumičan odabir ispitanika i umanjuje se sistemska pogreška koja može nastati zbog sklonosti anketara da selektiraju mlade pod drugim kriterijima, koji nisu kontrolirani a mogu dovesti do sistemske pristrasnosti uzorka. U malim MZ ili tamo gdje se značajno promjenilo stanje u broju stanovništva od Popisa iz 2013. g. praksa je pokazala da je, nakon završetka procedure selekcije ispitanika desnom stranom ulice, bilo potrebno provesti istu proceduru za lijevu stranu ulice jer nije bilo moguće ispuniti dodijeljenu kvotu za tu MZ (populacija mladih koja je u toj ulici ili MZ je znatno manja od popisane iz 2013.).

Anketirano je 389 mladih osoba sa područja Grada Zenica. Uzorak ove veličine ima grešku od $\pm 5\%$ s nivoom pouzdanosti od 95%. Greška uzorka mora postojati u svakom istraživanju koje tretira uzorak određene populacije, a ne cijelu populaciju zbog toga što rezultati koji se dobiju iz uzorka u ukupnoj populaciji znače procjene koje kao takve ne mogu biti 100% precizne i moraju imati određeni postotak greške. U praktičnom primjeru ovog istraživanja to znači da rezultati koji se odnose na ukupan uzorak mogu biti veći ili manji do 5% u odnosu na prikazane.

Pri izradi ove analize, pored analiza koje je ranije proveo Institut, korišteni su podaci državnih institucija: Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine, Zavoda za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine kao i podatke Grada Zenica, JU Službe za zapošljavanje ZDK.

Istraživanjem je obuhvaćeno sedam oblasti koje su od posebnog značaja za mlade, a i sam dokument analize ima strukturu koja prati tematske cjeline prikazane u Tabeli 2.

Tabela 2. Tematske cjeline analize mladih Grada Zenica

Obrazovanje i nauka mladih	Kultura i sport mladih
Rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih	Aktivizam mladih (učešće, volontiranje, mobilnost, migracije) mladih
Socijalna briga mladih	Zdravstvena zaštita mladih
Zdravstvena zaštita mladih	Sigurnost mladih

Važno je napomenuti da je Zakon o mladima Federacije BiH usvojen 2010. godine, te su u ovom Zakonu dodatno definirane oblasti od interesa za mlade. Kada su u pitanju statistički podaci, prvi poslijeratni popis stanovništva proveden je 2013. godine i uzet je kao referentna tačka za demografske karakteristike mladih u ovoj analizi.

Karakteristike uzorka

Uzorak uzet za ovo istraživanje određen je na osnovu popisa stanovništva iz 2013. godine⁴. Prema podacima iz posljednjeg popisa udio mladih u populaciji Grada Zenica iznosi 23%. Podjelom mladih na starosne kategorije na dva petogodišta (od 15 do 19 godina starosti i od 20 do 24 godine starosti) i jedno šestogodište (25-30 godina starosti), rezultati popisa pokazuju da se najveći broj mladih nalazi u najstarijoj dobnoj kategoriji odnosno od 25 do 30 godina, čineći 39,5% populacije mladih osoba Grada Zenica.

Važno je napomenuti da su statistički podaci za kantone i nivo FBiH preuzeti od FZS, gdje je dostupna podjela prema petogodištima, odnosno obuhvata mlađe od 15 do 29 godina, dok mlađe osobe sa 30 godinama stavlja u petogodište od 30 do 34 godine. Iz navedenih razloga u ovoj analizi odabran je prikaz po petogodištima u Tabelama 5. i 6. koji omogućava presjek dobne kategorije na 29 godinu starosti, a ne na 30 godinu, dokle se inače definira dobna kategorija mladih. U Tabeli 3. su uključene mlađe osobe do 30 godina jer su ovi podaci bili dostupni.

Tabela 3. Uzorak za Grad Zenicu

	UKUPNO STANOVNIŠTVO	M	Z	15-19	20-24	25-30	15-30	%	UKUPNO ISPITANIH	M	Z
Grad Zenica	110.663	54.660	56.003	7.985	7.463	10.074	25.522	23%	389	49,9%	50,1%
		49,4%	50,6%	31,3%	29,2%	39,5%					

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U tabeli ispod (Tabela 4.) prikazana je stratifikacija realiziranog uzorka sa terena te odnos ključnih varijabli u uzorku naspram populacijskih mjera iz Popisa.

Tabela 4. Stratifikacija uzorka mladih u odnosu na demografske karakteristike populacije mladih Grada Zenica

Demografske karakteristike (varijable)		Disagregacija	Veličina uzorka	Postotak (Uzorak)	Populacijski podaci (izvor: Popis 2013. i FZS)
Spol	Ženski		189	48,59%	48,60%
	Muški		200	51,41%	51,40%
Mjesto prebivališta	Gradska		236	60,37%	60,70%
	Vangradsko		153	39,33%	39,30%
Dob	15 - 19		124	31,88%	31,29%
	20 - 24		113	29,05%	29,24%
	25 - 30		152	39,07%	39,47%
TOTAL			389	100%	100%

Izvor: Istraživanje, Federalni zavod za statistiku i Popis 2013.

Analiza rezultata istraživanja pokazuje da je udio ispitanih mladih žena (51,1%) nešto veći u odnosu na udio ispitanih muškaraca (49,9%).

⁴Agencija za statistiku BiH (online) Popis 2013. Dostupno na: <https://www.popis.gov.ba/popis2013/knjige.php?id=0> [pristupljeno: 15.03.2022].

Kada je u pitanju bračni status mladih, najdominantnija kategorija je neudanih/neoženjenih koja čini 81% ispitanih. Procenat udanih/oženjenih među mladima u Zenici iznosi 15,2%. U obje navedene kategorije, dominiraju mladi iz gradskog područja.

Unutar pitanja o radnom statusu, dvije kategorije se posebno ističu. Procenat nezaposlenih mladih u Zenici iznosi 58,6% dok zaposlenih mladih na puno radno vrijeme ima 27,5%. Ove dvije kategorije odgovora većinom čine mladi iz gradskog područja.

Tabela 5. Demografske karakteristike uzorka

	Broj ispitanika	Cijeli uzorak	Gradsko	Vangradsko
Spol				
	Muškarci	49,9%	58,8%	41,2%
	Žene	50,1%	59%	41%
Bračni status				
	Neudana/Neoženjen, ne živite s partnerom	81%	57,8%	42,2%
	Razvedena/ Razveden	1,5%	33,3%	66,7%
	Udana/Oženjen	15,2%	64,4%	35,6%
	Udovica/Udovac	0,3%	0%	100%
	Zajednički život. Niste u braku, ali živite s partnerom	1%	100%	0%
	Formalno u braku, ali živite odvojeno prema izboru	0,3%	100%	0%
	Ne želi odgovoriti	0,7%	66,7%	33,3%
Radni status				
	Nezaposlen	58,6%	57,9%	42,1%
	Povremeno zaposlen - freelancer	3,6%	42,9%	57,1%
	Pripravnik/stažist/specijalizant	1,8%	71,4%	28,6%
	Samozaposlen	0,8%	100%	0%
	Volonter	3,9%	60%	40%
	Zaposlen - puno radno vrijeme	27,5%	62,6%	37,4%
	Zaposlen na pola radnog vremena	2,6%	30%	70%
	Ne želi odgovoriti	1,2%	80%	20%
Broj članova u domaćinstvu				
	1	1%	75%	25%
	2	9,8%	73,7%	26,3%
	3	32,6%	66,9%	33,1%
	4	40,9%	52,2%	47,8%
	5	12,9%	54%	46%
	6+	2,8%	27,3%	72,7%

Izvor: Istraživanje

Prema podacima iz Popisa, udio mladih u dobi od 15 do 29 godina starosti u ukupnom stanovništvu FBiH iznosi 21%. Posmatrajući pojedinačno kantone, kanton sa najvećim udjelom mladih u ukupnoj populaciji kantona je Unsko-sanski kanton sa 23%. Zeničko-dobojski kanton također se nalazi iznad prosjeka FBiH kada je u pitanju udio

mladih u ukupnom stanovništvu kantona. Poredeći kantone prema broju mladih, ZDK se nalazi na trećem mjestu sa 80.106 mladih osoba koje žive u ovom kantonu.

Tabela 6. Broj mladih unutar kantona u FBiH

	Ukupno stanovništvo	15-19	20-24	25-29	Ukupno mladih	Procentualni udio mladih u ukupnom stanovništvu po kantonima
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	2.219.220	161.881	150.902	164.203	476.986	21%
TUZLANSKI KANTON	445.028	32.263	31.620	33.046	96.929	22%
KANTON SARAJEVO	413.593	26.388	25.484	31.933	83.805	20%
ZENIČKO-DOBOSKI KANTON	364.433	27.674	25.340	27.092	80.106	22%
UNSKO-SANSKI KANTON	273.261	21.328	19.541	20.912	61.781	23%
SREDNJOBOSANSKI KANTON	254.686	19.819	17.764	19.067	56.650	22%
HERCEGOVACKO-NERETVANSKI KANTON	222.007	16.497	14.626	15.752	46.875	21%
ZAPADNOHERCEGOVACKI KANTON	94.898	7.379	6.886	6.575	20.840	22%
KANTON 10	84.127	5.779	5.363	5.401	16.543	20%
POSAVSKI KANTON	43.453	3.016	2.841	2.823	8.680	20%
BOSANSKOPODRINSKI KANTON	23.734	1.738	1.437	1.602	4.777	20%

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Popis 2013.^{5,6}

Sužavanjem fokusa na isključivo gradove i općine u ZDK, dolazi se do zaključka da u Gradu Zenica živi najveći broj mladih odnosno 23.923 u odnosu na ostale lokalne zajednice. Ipak, gledajući procentualni udio mladih u ukupnom stanovništvu po lokalnim zajednicama u ZDK, ispred Zenice se nalaze: Žepče, Zavidovići, Tešanj i Kakanj.

Tabela 7. Broj mladih po gradovima i općinama u ZDK

		Ukupno	15-19	20-24	25-29	Ukupno mladih	% mladih u ukupnom stanovništvu
ZDK	Ukupno	364.433	27.674	25.340	27.092	80.106	22 %
	Muško	180.780	14.352	12.872	13.981	41.205	23 %
	Žensko	183.653	13.322	12.468	13.111	38.901	21 %
BREZA	Ukupno	14.168	889	964	1.036	2.889	20 %
	Muško	6.952	451	488	531	1.470	21 %
	Žensko	7.216	438	476	505	1.419	20 %

⁵Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <http://www.px-web.fzs.gov.ba> [pristupljeno: 30. 4. 2017].

⁶Dostupna online baza podataka Popisa 2013. omogućava odabir dobnih kategorija stanovništva po pojedinačnim godinama ili po petogodišnjima. Iz praktičnih razloga, u ovoj analizi odabran je prikaz po petogodišnjima, koji omogućava presjek dobne kategorije na 29 godina starosti, a ne na 30 godina, dokle se inače definira dobna kategorija mladih.

DOBOJ-JUG	Ukupno	4.137	328	296	285	909	22 %
	Muško	2.065	172	150	149	471	23 %
	Žensko	2.072	156	146	136	438	21 %
KAKANJ	Ukupno	37.441	2.929	2.740	2.882	8.551	23 %
	Muško	18.651	1.508	1.362	1.480	4.350	23 %
	Žensko	18.790	1.421	1.378	1.402	4.201	22 %
MAGLAJ	Ukupno	23.146	1.745	1.563	1.604	4.912	21 %
	Muško	11.430	893	782	836	2.511	22 %
	Žensko	11.716	852	781	768	2.401	20 %
OLOVO	Ukupno	10.175	745	719	667	2.131	21 %
	Muško	5.084	360	399	369	1.128	22 %
	Žensko	5.091	385	320	298	1.003	20 %
TEŠANJ	Ukupno	43.063	3.588	3.223	3.221	10.032	23 %
	Muško	21.376	1.908	1.603	1.641	5.152	24 %
	Žensko	21.687	1.680	1.620	1.580	4.880	23 %
USORA	Ukupno	6.603	557	469	459	1.485	22 %
	Muško	3.266	274	243	235	752	23 %
	Žensko	3.337	283	226	224	733	22 %
VAREŠ	Ukupno	8.892	575	514	523	1.612	18 %
	Muško	4.373	303	273	295	871	20 %
	Žensko	4.519	272	241	228	741	16 %
VISOKO	Ukupno	39.938	2.828	2.752	2.935	8.515	21 %
	Muško	19.705	1.473	1.392	1.448	4.313	22 %
	Žensko	20.233	1.355	1.360	1.487	4.202	21 %
ZAVIDOVICI	Ukupno	35.988	2.919	2.503	2.702	8.124	23 %
	Muško	17.883	1.545	1.294	1.413	4.252	24 %
	Žensko	18.105	1.374	1.209	1.289	3.872	21 %
ZENICA	Ukupno	110.663	7.985	7.463	8.475	23.923	22 %
	Muško	54.660	4.133	3.820	4.354	12.307	23 %
	Žensko	56.003	3.852	3.643	4.121	11.616	21 %
ŽEPČE	Ukupno	30.219	2.586	2.134	2.303	7.023	23 %
	Muško	15.335	1.332	1.066	1.230	3.628	24 %
	Žensko	14.884	1.254	1.068	1.073	3.395	23 %

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Popis 2013.⁷

⁷Ibid.

OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH

Osnovno obrazovanje

Područje Grada Zenica bilježi pad u broju upisanih učenika u posljednje dvije školske godine. Pad broja upisanih učenika u Zenici, u 2019., iznosio je 3,2% u odnosu na godinu ranije dok je u ZDK procenat upisanih učenika manji za 2,7% u odnosu na prethodnu školsku godinu. Pad broja upisanih učenika prati i pad broja učenika koji su završili osnovnu školu u školskoj 2018./19. i školskoj 2019./20. godini.

Tabela 8. Osnovno obrazovanje

	Škole	Upisani učenici 2018./19.		Završili školu, 2018./19.	Škole	Upisani učenici 2019./20.		Završili školu, 2019./20.
		Svega	Učenice			Svega	Učenice	
Zeničko-dobojski kanton								
Redovno/redovito obrazovanje	190	32.671	15.962	3.625	189	31.751	15.376	3.465
Škole sa posebnim potrebama	2	27	9	4	2	23	7	3
Osnovne muzičke/glažbene škole	8	1.285	750	-	9	1.192	676	-
Grad Zenica								
Redovno/redovito obrazovanje	45	9.870	4.931	1.142	44	9.546	4.647	1.068
Škole za učenike sa posebnim potrebama	1	15	6	3	1	15	6	1
Osnovne muzičke/glažbene škole	2	467	277	-	3	460	273	-

Izvor: Federalni zavod za statistiku⁸

Srednje obrazovanje

Srednje obrazovanje u ZDK prati trend osnovnog obrazovanja po pitanju broja upisanih učenika. Ista situacija je i u Zenici gdje je broj upisanih učenika u školskoj 2019./20. manji za 36 osoba u odnosu na prethodnu godinu.

Na drugoj strani, u istoj akademskoj godini postoji razlika između Zenice i ZDK po pitanju osoba koje su završile srednje obrazovanje. Naime, broj osoba u Gradu Zenica koje su završile srednje obrazovanje je manji za 147 u odnosu na godinu ranije.

⁸Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <http://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno: 16.3.2022].

Poređenja radi, u ZDK broj osoba koje su završile srednju školu je veći za 276 u odnosu na prethodnu školsku godinu što predstavlja rast od 7,6% za prikazani period. Poređenjem škola prema usmjerenju u školskoj 2019./20., vidi se da su gimnazije u Zenici zabilježile pad broja upisanih učenika, dok tehničke i strukovne škole bilježe rast broja upisanih učenika u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 9. Srednje obrazovanje

	Škole	Upisani učenici		Završili školu, 2018./19.	Škole	Upisani učenici		Završili školu, 2019./20.
		Svega	Učenice			Svega	Učenice	
Zeničko-dobojski kanton	36	12.688	6.242	3.604	35	12.384	6.164	3.880
Grad Zenica	12	4.026	2.091	1.191	11	3.990	2.079	1.044
Ukupno (1.+2.+3.+4.)	11	3.992	2.076	1.183	10	3.957	2.066	1.027
1. Gimnazije	-	947	622	286	-	873	588	242
2. Tehničke i srednje škole	-	2.180	1.190	637	-	2.202	1.185	539
3. Stručne/Strukovne škole	-	795	219	254	-	816	252	228
4. Umjetničke škole	-	70	45	6	-	66	41	18
Škole za učenike s posebnim potrebama	1	34	15	8	1	33	13	17

Izvor: Federalni zavod za statistiku⁹

Visoko obrazovanje

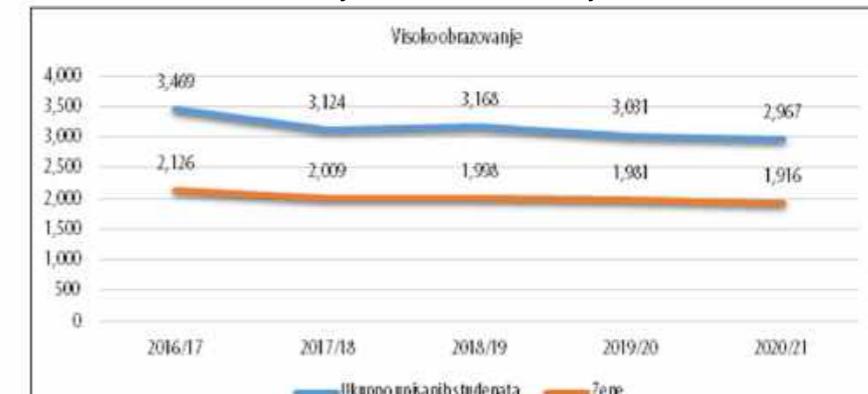
Uzimajući u obzir da niti jedan drugi grad ili općina na prostoru ZDK nema visokoškolske ustanove, sjedište visokog obrazovanja za područje ZDK je Zenica. Kako je Zenica univerzitetski grad, nameće se zaključak da studenti dolaze iz drugih gradova i općina, ne samo iz ZDK nego i sa šireg područja koje gravitira Zenici, radi potrebe za obrazovanjem.

U Zenici ima osam visokoškolskih ustanova i taj broj je konstantan u posljednjih pet godina. Na drugoj strani, broj upisanih studenata bilježi gotovo konstantan pad. Broj upisanih studenata u akademskoj 2016/17. godini iznosio je 3.469, dok je taj broj u 2020./21. godini iznosio 2.967 i manji je za 14,5% u odnosu na pet godina ranije. Od ukupnog broja studenata u posljednjih pet godina, udio broja žena je konstantno iznad 60% iako i broj upisanih žena bilježi konstantan pad zajedno sa ukupnim brojem studenata.

Dugoročne prognoze pokazuju dalji pad broja studenata uzimajući u obzir pad broja osnovaca i srednjoškolaca na na području Grada Zenica i cijelog kantona. Važno je napomenuti da na visokoškolske ustanove u Zenici dolaze studenti i iz drugih kantona i regija te na taj način i oni imaju utjecaja na mogući ishod prognoze o broju upisanih studenata u budućnosti.

⁹Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: [http://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/\[pristupljeno: 16.3.2022\]](http://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/[pristupljeno: 16.3.2022]).

Grafik 1. Visoko obrazovanje

Izvor: Federalni zavod za statistiku¹⁰

Prestanak daljeg školovanja

Ispitivanje uzroka prekida školovanja kod mladih osoba je sastavni dio svake analize o položaju i potrebama mladih. Uzimajući u obzir da je Institut uradio analizu za ZDK u 2017. g. podaci iz navedene analize mogu se koristiti kao kontrolna tačka za ovo i za druga pitanja. Prema kriterijima Evropske unije, mlađi u dobi između 18 i 24 godine koji su najviše završili srednju trogodišnju školu i nisu nastavili dalje obrazovanje posmatraju se kao grupa mladih koja prerano napušta obrazovni sistem.

Poređenja između mladih u Gradu Zenica u 2022. i mladih u ZDK u 2017. pokazuju razlike u stavovima i razlozima o prekidu školovanja. Prekid školovanja zbog finansijskih razloga je bio dominantan odgovor u analizi 2017. i koji je odabralo 32% mladih u ZDK. Na drugoj strani, 17,8% mladih u Zenici je odabralo ovaj razlog u 2022. što se može označiti kao pad u odnosu na prethodnu analizu. U Gradu Zenica, dominantan razlog za prekid školovanja u 2022. za 31,5% mladih, je to što nisu vidjeli smisao u obrazovanju i veći je u odnosu na procenat na cijelom području ZDK koji je 2017. iznosio 28%.

Poređenjem razloga o prekidu školovanja prema spolu, dolazimo do podatka da su za žene dominantni razlozi obavljanje kućanskih poslova i nedostatak perspektive u obrazovanju. Na drugoj strani, muškarci su dominantniji u odgovorima gdje su navedeni finansijski razlozi ili pronalazak stalnog zaposlenja.

Važno je napomenuti da se napuštanje obrazovanja u ovom kontekstu odnosi na napuštanje bilo kojeg upisanog, a potom napuštenog nivoa obrazovanja, a ne samo na pojavu prernog napuštanja obrazovanja.

¹⁰Ibid

Tabela 10. Prestanak školovanja

Razlogi	Analiza ZDK 2017.	Rezultati analize Grad Zenica 2022.
Zbog finansijskih razloga	32%	17,8%
Nisam vidio/vidjela u tome neki smisao	28%	31,5%
Pronašao/la sam stalno zaposlenje	30%	29,7%
Zbog obaveza u vezi s poljoprivrednim poslovima kod kuće	5%	0,6%
Zbog obaveza u kući (kućanski poslovi)	5%	7,7%
Završio/la sam magisterij/doktorat i smatram da mi je to dovoljno	-	2,4%
Ostalo	-	4,3%

Izvor: Istraživanje

Kao jedan od razloga zbog kojeg napuštaju obrazovanje, mladi u Zenici navode i malu ili nikakvu razliku između plata onih sa višim i onih sa nižim stepenom obrazovanja.

"Recimo, zašto ona nije htjela da upiše četvorogodišnju školu? Za to je njen argument bio zašto da idem četiri godine srednje, potom četiri godine fakulteta, ako mogu i sa srednjim obrazovanjem da nađem posao koji će biti podjednako plaćen, jer ču možda bolje da se osjećam i da imam više slobodnog vremena i manje stresa. Zašto onda da trošim četiri godine, pet, ako ču postići skoro isti efekat, što donekle i ima smisla uvezši u obzir da, ako bi se ja sad zaposlila kao inženjer početnik, imala bih 800 KM platu, a ona tu platu ima kao prodavačica. Mislim, trenutno govoreći, pogotovo što se i njena plata može povećavati kao i moja i onda bukvalno u nekom trenutku možemo nažalost doći do toga da neko ko je puno više vremena potrošio na obrazovanje... mislim nemam ništa protiv ljudi koji su završili samo srednju školu, već hoću reći da ne postoji to rangiranje gdje kažeš okej, ti završiš fakultet i budeš stvarno vrednovan zbog toga. Neke struke da, tipa medicina, osjeti se znatna razlika, međutim postoje određene struke gdje se ne primijeti tolika razlika."

Adekvatnost obrazovanja

Prema mišljenju 40,4% mladih u Zenici, obrazovanje koje trenutno stiču će im u velikoj mjeri pomoći prilikom zaposlenja u struci. Rezultati analize iz 2017. godine pokazuju procenat od 27,5% mladih koji su bili mišljenja da će im obrazovanje pomoći prilikom zaposlenja u struci. Na osnovu navedenog se mogu primijetiti naznake pozitivne promjene u mišljenjima mladih kada je u pitanju uloga obrazovanja prilikom zaposlenja u struci.

Prema rezultatima u analizi iz 2017. godine, na području ZDK 43,6% mladih je smatralo da im obrazovanje koje trenutno stiču pomaže za nastavak daljeg obrazovanja. Analiza za područje Grada Zenica iz 2022. godine pokazuje minimalne pozitivne razlike te procenat mladih koji smataraju da im obrazovanje koje stiču u velikoj mjeri pomaže za nastavak daljeg obrazovanja iznosi 46,8%.

Grafik 2. Adekvatnost obrazovanja

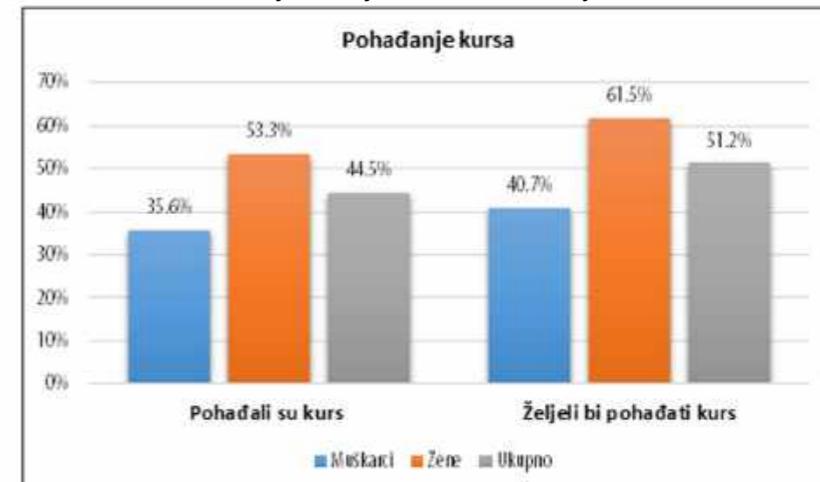
Izvor: Istraživanje

Kvalitet nastave

Kvalitetna nastava je jedan od preduvjeta za dalje obrazovanje ili zaposlenje u struci. Mladi u Zenici su naveli da je nedostatak praktične nastave jedan od problema formalnog obrazovanja koji prioritetno treba rješavati. Prema podacima iz 2017.g. 23% mladih je navelo da je nedostatak praktične nastave jedno od polja formalnog obrazovanja koje je potrebno unaprijediti na području ZDK. U 2022. g. ovo mišljenje dijeli 38% mladih Grada Zenica.

Drugi domen koji su mladi naglasili da je potrebno izmijeniti na polju formalnog obrazovanja jesu preopširni nastavni planovi i programi. Ne postoji procentualno značajna razlika u mišljenju između mladih ZDK i Zenice kada je u pitanju ovaj domen formalnog obrazovanja. Dodatne oblasti koje je potrebno mijenjati na polju formalnog obrazovanja mladi u Zenici vide u sferi nedostatka stipendija i nestručnosti nastavnika i profesora.

"Imali smo praktičnu nastavu u srednjoj školi. I smatram da je praktično obrazovanje u mojoj školi bilo jako loše, nažalost tako je. Jer mi smo imali predmet praktična nastava gdje smo umjesto rada na CNC mašinama, bukvalno crtali na papiru."

Grafik 3. Unapređenje formalnog obrazovanja*Izvor: Istraživanje**Grafik 4. Neformalno obrazovanje**Izvor: Istraživanje*

Neformalno obrazovanje

Neformalno obrazovanje označava ono obrazovanje koje se stiče izvan formalnih obrazovnih institucija. Udio mladih u Gradu Zenica koji su pohađali neki kurs ili bilo koji oblik obuke, a koji nije u programu redovnog školovanja iznosi 44,5%. Ovaj udio u 2017. godini za mlade u ZDK iznosio je 59%.

Rezultati analize pokazuju da želja za pohađanjem kursa u budućnosti postoji kod 51,2% mladih u Zenici. Podjelom prema spolu pokazuje se da žene imaju veći afinitet prema učeštu u neformalnom obrazovanju. Naime, 61,5% žena bi željelo da pohađa neki kurs u budućnosti dok je taj procenat kod muškaraca 40,7%. Teme iz kojih bi mladi željeli pohađati kurseve su: CNC operater, strani jezici (njemački, engleski, arapski i turski), IT edukacije, programiranje, pisanje projekata, pokretanje biznisa, volontiranje itd.

RAD, ZAPOŠLJAVANJE I PODUZETNIŠTVO MLADIH

Pristup tumačenju statistika o nezaposlenosti stanovništva generalno, naročito mladih osoba iziskuje određeni oprez. Uzrok ovakvom stanju su različiti zakonski faktori i formalni statusi koji karakteriziraju određenu osobu kao zaposlenu ili nezaposlenu. Na primjer, osoba može biti nezaposlena, ali i neprijavljena na biro za zapošljavanje te na taj način nije zavedena u službenu evidenciju nezaposlenih osoba. Ovakav status povlači i posljedice gdje su takvim osobama uskraćene određene mogućnosti u vidu zdravstvenog osiguranja i drugih beneficija. Drugi primjer jeste "rad na crno" gdje je osoba prijavljena na biro kao nezaposlena, ali obavlja poslove za koje je plaćena.

Međunarodna organizacija rada (MOR) nalaže da se prilikom definiranja nezaposlenosti u obzir uzimaju tri kriterija, odnosno:

- da su osobe starije od dobne granice određene za mjerenje ekonomski aktivnog stanovništva koje su tokom mjernog perioda bile bez posla,
- da su osobe tokom navedenog perioda u svakom momentu bile na raspolaganju za posao,
- da su osobe aktivno tražile posao.

Iako ova definicija nastoji obuhvatiti širi aspekt, ipak izostavlja veliki broj osoba koje su u mogućnosti da rade, ali ne traže posao jer misle da ga ne mogu naći. Takve osobe nisu obuhvaćene ovom definicijom.

Uzme li se u obzir navedeni okvir, nameće se zaključak da je broj nezaposlenih mladih moguće svesti isključivo na procjenu, a ne na tačan podatak.

Iako politika zapošljavanja nije u direktnoj nadležnosti lokalne zajednice, politike koje se donose na višim nivoima, a u saradnji sa administracijom Grada Zenica mogu proizvesti pozitivne rezultate kada je u pitanju zapošljavanje mladih osoba.

Pozitivan primjer je Strategija zapošljavanja Zeničko-dobojskog kantona, 2013-2020¹¹ koja pored drugih mjera navodi i poticaj za zapošljavanje mladih sa planiranim sredstvima u iznosu od 300.000 KM. Također, ovom strategijom su postavljeni ciljevi kada su u pitanju mladi i preduzetništvo, te djelovanje u ovom smjeru kroz formalno i neformalno obrazovanje.

¹¹ZDK (2015) Strategija zapošljavanja Zeničko- dobojskog kantona, 2013- 2020 [online]. Dostupno na: <https://www.zdk.ba/component/k2/item/2248-strategija-zapo%C5%A1ljavanja-zeni%C4%8Dko-dobojskog-kantona-2013-2020> [pristupljeno: 16.3.2022].

Kada je u pitanju nezaposlenost mladih, prema podacima biroa za zapošljavanje, posljednji dostupni podaci za ZDK su iz decembra 2021. godine. Prema tim podacima (Tabela 9.) 14.222 mlade osobe su nezaposlene odnosno na birou za zapošljavanje na području ZDK. Najveći broj mladih nezaposlenih čine osobe sa srednjom stručnom spremom odnosno njih 39,1%. Njih slijede kvalifikovani mladi radnici sa 33,7%. Poređenjem prema spolovima vidimo da mlađe žene čine 62,7% nezaposlenih registriranih na birou za zapošljavanje.

Tabela 11. Nezaposleni mladi registrirani na birou za zapošljavanje ZDK

Godine starosti	Stepen stručnog obrazovanja							UKUPNO (od toga žena)	
	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PK		
15-18	0	0	25	3	0	382	3	215	628
Žene	0	0	12	2	0	117	2	142	275
19-20	0	0	1.097	0	0	737	0	239	2.073
Žene	0	0	611	0	0	289	0	149	1.049
21-24	415	16	2.036	1	0	1.272	11	563	4.314
Žene	320	12	1.247	0	0	680	7	401	2.667
25-27	839	9	1.423	0	1	1.219	28	472	3.991
Žene	609	5	961	0	1	742	21	331	2.670
28-30	540	4	975	0	0	1.185	31	481	3.216
Žene	416	3	708	0	0	749	23	366	2.265

Izvor: JU Služba za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona¹²

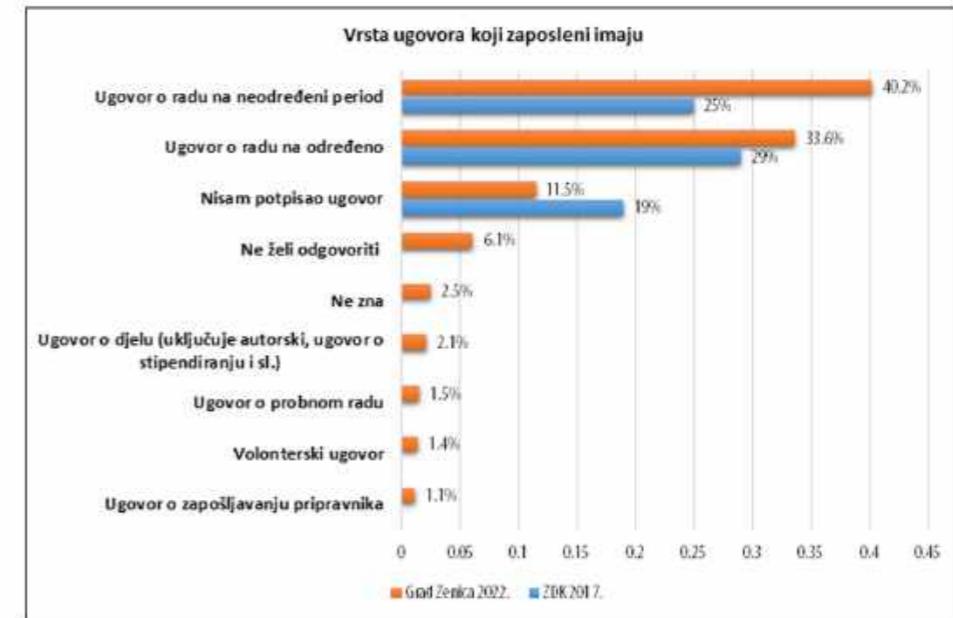
Tržište rada

Vrsta ugovora koje su mladi na području ZDK većinom imali 2017. značajno se razlikuje u odnosu na mlađe na njuv Grada Zenica u 2022. Procenat mladih u ZDK koji je 2017. imao ugovor na neodređeni period iznosio je 25%. Danas, 40,2% zaposlenih mladih u Zenici ima ugovor na neodređen period. Procenat mladih koji nisu potpisali ugovor u ZDK 2017. je iznosio 19% dok taj procenat kod mladih u Zenici pet godina kasnije iznosi 11,5%.

Podaci prikazani za ZDK su orijentacione prirode. Važno je istaknuti da ne možemo direktno porebiti podatke za ZDK i Grad Zenicu iz više razloga. Jedan od razloga je disperzija uzorka u istraživanju iz 2017. g. kada su uzorak činili mlađi iz općina u sastavu ZDK, dok su uzorak za izradu analize za Grad Zenicu činili samo mlađi sa područja ove lokalne zajednice. Drugo važno ograničenje kod direktnog poređenja rezultata tiče se različitog nivoa urbanizacije lokalnih zajednica koje ulaze u sastav ZDK. Grad Zenica je urbani centar ZDK, koji nudi više prilika za zaposlenje mlađih u odnosu na druge sredine. Dodatno, Zenica je i

sjedište različitih institucija i inspekcijskih organa koji mogu (direktno ali i indirektno) utjecati na poslodavce. Posljedica toga u određenoj mjeri može biti i veća ozbiljnost poslodavaca u Zenici prilikom angažmana radnika (a što se manifestira u vrsti ugovora koju mlađi potpisuju sa poslodavcem) u odnosu na druge lokalne zajednice u ZDK.

Grafik 5. Vrsta ugovora

Izvor: Istraživanje

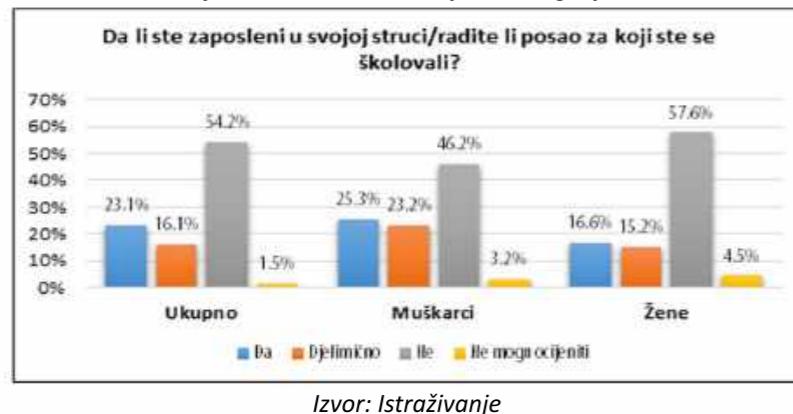
Usklađenost obrazovanja i radnog mesta

Uvezivanje tržišta rada i formalnog obrazovanja treba predstavljati jedan od imperativa za donosioce odluka.

Rezultati analize pokazuju da više od polovine mlađih u Zenici nisu zaposleni u struci za koju su se školovali. Gledajući odnos između spolova može se primijetiti da je ovaj trend izraženiji kod žena.

Naime, jedan od četiri muškarca radi posao za koji se školovao dok je taj omjer kod žena još nepovoljniji - jedna od šest žena radi posao za koji se školovala. Također, više od polovine žena ne radi posao za koji su se školovale, tačnije njih 57,6%.

¹²Služba za zapošljavanje ZDK (2022) [online]. Dostupno na: <https://zdk-szz.ba/wordpress/wp-content/uploads/2022/02/SB122021.pdf> [pristupljeno: 16.3.2022].

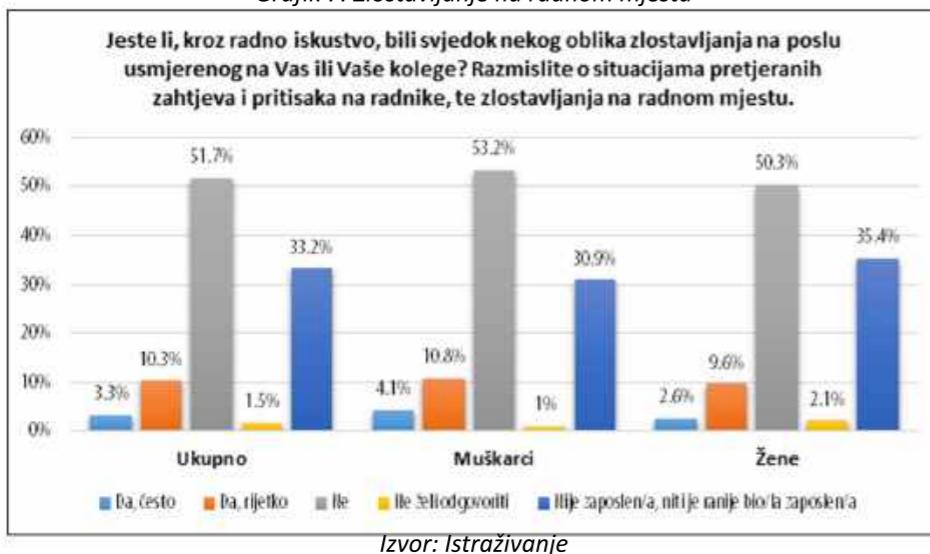
Grafik 6. Odnos obrazovanja i radnog mesta

Zlostavljanje na radnom mjestu

Rezultati analize pokazuju da **13,6% mladih u Zenici tvrdi da je bilo svjedokom zlostavljanja na radnom mjestu**.

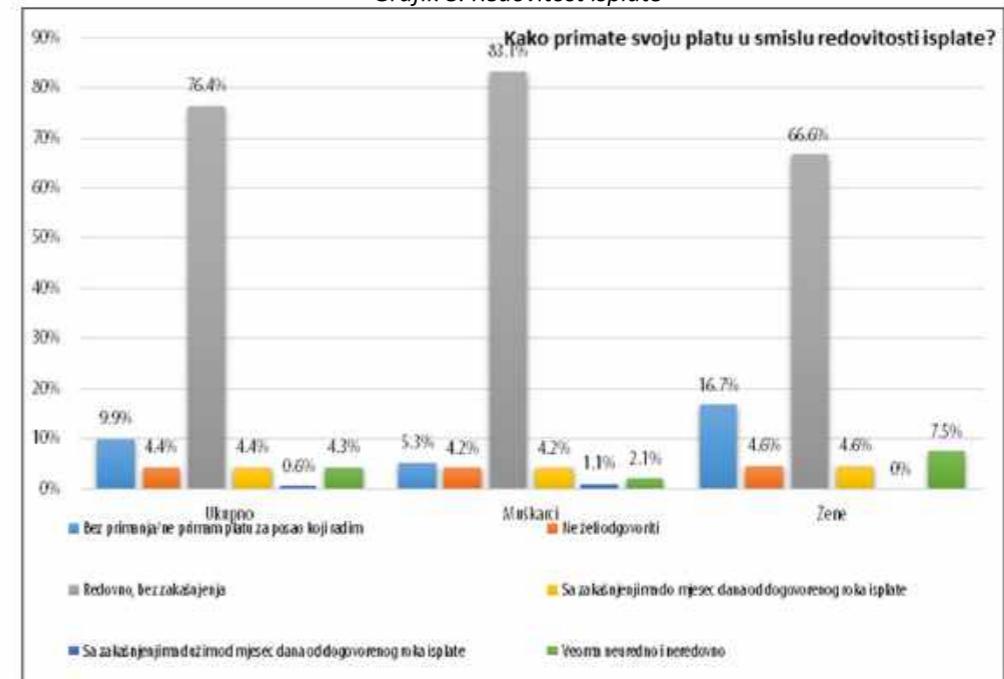
Ovaj procenat može donekle ukazivati na povećanu spremnost mladih da kažu kako su bili svjedoci zlostavljanja na radnom mjestu jer je na isto pitanje u analizi iz 2017. g. na području ZDK 6,6% mladih reklo da su bili svjedoci zlostavljanja na radnom mjestu. Ovaj podatak ne mora nužno značiti da je suštinski došlo do porasta nasilja na radnom mjestu, može se raditi samo o većoj otvorenosti mladih da o tome govore.

Poređenjem rezultata analize između spolova uočena je razlika između muškaraca i žena. Muškarci u nešto većoj mjeri izvještavaju da su bili svjedoci zlostavljanja na radnom mjestu (14,9%) u odnosu na procenat zlostavljanja kojem su svjedočile žene (12,2%). Analizom odgovora mladih po mjestu boravka (gradsko i vangradsko područje) nisu uočene razlike kada je u pitanju direktno svejdočanstvo zlostavljanja na poslu.

Grafik 7. Zlostavljanje na radnom mjestu

Pored zlostavljanja na poslu, kojem mladi u Zenici svjedoče u značajnom procentu, redovitost isplate zarade je još jedan od problema sa kojim se suočavaju u svom radnom odnosu. Gotovo jedna od pet mladih osoba u Zenici ne prima platu redovno ili uopće ne prima naknadu za posao koji obavlja. Analizom odgovora po spolu, uočeno je da je ova pojava izraženija kod žena u odnosu na muškarce.

Naime 7,5% mladih žena u Zenici tvrdi da naknadu za svoj rad prima veoma neuredno i neredovno. Dvije od tri zaposlene žene platu primaju redovno bez zakašnjenja. Redovnost isplate platu kod muške populacije je povoljnija u odnosu na žene gdje 83,1% mladih muškaraca tvrdi da platu prima redovno i bez kašnjenja.

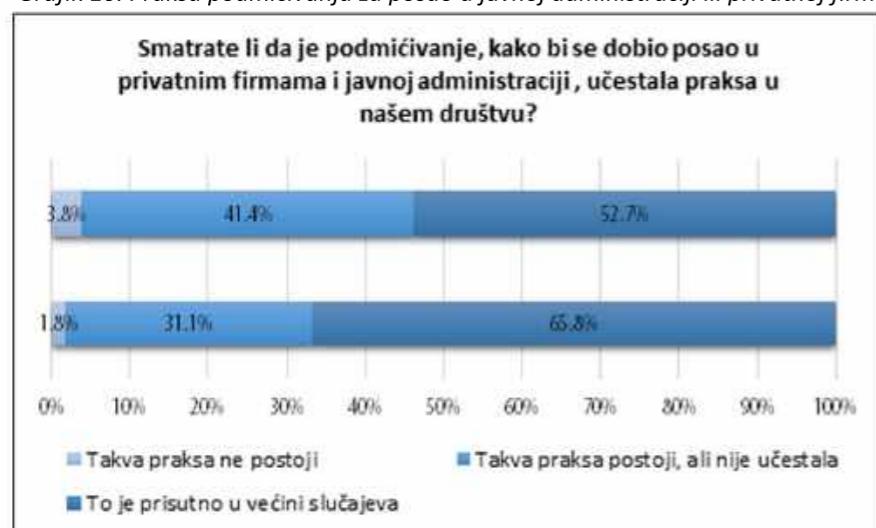
Grafik 8. Redovitost isplate

Mito i korupcija pri zapošljavanju

Oko 2,8% ispitanih mladih u Zenici navode kako su bili direktni svjedoci kupovine radnog mjeseta dok više od polovine mladih navodi da su čuli za kupovinu radnog mjeseta. U usporedbi sa podacima analize o mladima u ZDK pet godina ranije vide se određene razlike. Naime, procenat mladih koji su čuli za kupovinu radnog mjeseta u ZDK je iznosio 60,9% a kod mladih u Zenici taj procenat je 55%. Također, procenat mladih u Zenici koji su bili direktni svjedoci kupovine radnog mjeseta je manji (2,8%) u odnosu na mlade iz ZDK (5,7%) iz analize u 2017. godini.

Grafik 9. Kupovina radnog mesta*Izvor: Istraživanje*

Prema mišljenju većine mladih Grada Zenica podmićivanje za posao u privatnim firmama i javnoj administraciji je prisutno u većini slučajeva. Prema rezultatima analize 65,8% mladih smatra da je podmićivanje za posao u javnoj administraciji prisutno u većini slučajeva dok, kada su u pitanju privatne firme, taj procenat iznosi 52,7%. Poredjenja radi, ovaj podatak je niži u analizi za ZDK iz 2017. godine kada je 61,4% mladih smatralo da je podmićivanje za posao u javnoj administraciji prisutno u većini slučajeva dok je taj procenat kada su u pitanju privatne firme iznosio 40,7%.

Grafik 10. Praksa podmićivanja za posao u javnoj administraciji ili privatnoj firmi*Izvor: Istraživanje*

Poduzetništvo mladih

Iako je među općom populacijom uvriježeno mišljenje da je najbolje raditi u državnoj firmi, posljednjih godina mijenjaju se stavovi po ovom pitanju naročito kod mladih osoba. Posljednja analiza pokazuje da mladi u Zenici smatraju kako je najbolje raditi u vlastitoj firmi, odnosno imati vlastiti biznis.

Ovo mišljenje dijeli 44% mladih u Zenici. Drugi dominantan odgovor jeste da je posao u državnom sektoru najbolje radno mjesto prema mišljenju 34,1% mladih.

Grafik 11. Najbolje radno mjesto*Izvor: Istraživanje*

Učesnici na fokus grupi su iskazali prednosti, koje oni vide, kada je u pitanju samozaposlenje u obliku vlastitog biznisa i freelance zaposlenja.

„Ja bih voljela da ne budem dio nijednog sektora, odnosno da budem freelancer, odnosno samozaposlena. Zato što moja struka prvo to dozvoljava da budete projektant u Americi, a da budete u Bosni i Hercegovini. Tako da to meni više odgovara, daje mi određenu fleksibilnost zbog čega bih onda mogla biti uključena i u nevladin sektor i u međunarodne organizacije. A i mislim kad ste sami svoj šef, kad imate mobing i zlostavljanje, sami ste sebi krivi.“

Uzimajući u obzir visok udio mladih koji smatraju da je najbolje raditi u vlastitoj firmi, sljedeće pitanje odnosilo se na to imaju li mladi želju za pokretanjem vlastitog biznisa. Rezultati pokazuju da se 62,7% mladih izjasnilo kako bi željeli pokrenuti vlastiti biznis, ali nisu u mogućnosti.

Žene nešto više žele pokretati vlastite biznise (65,6%) nego muškarci (59,8%).

Podjela prema tipu naselja pokazuje izraženu razliku između gradskog i vangradskog područja. Naime, 76,3% mladih van grada bi željelo imati vlastiti biznis, ali nisu u

mogućnosti dok je taj procenat kod mladih u gradu niži i iznosi 53,5%.

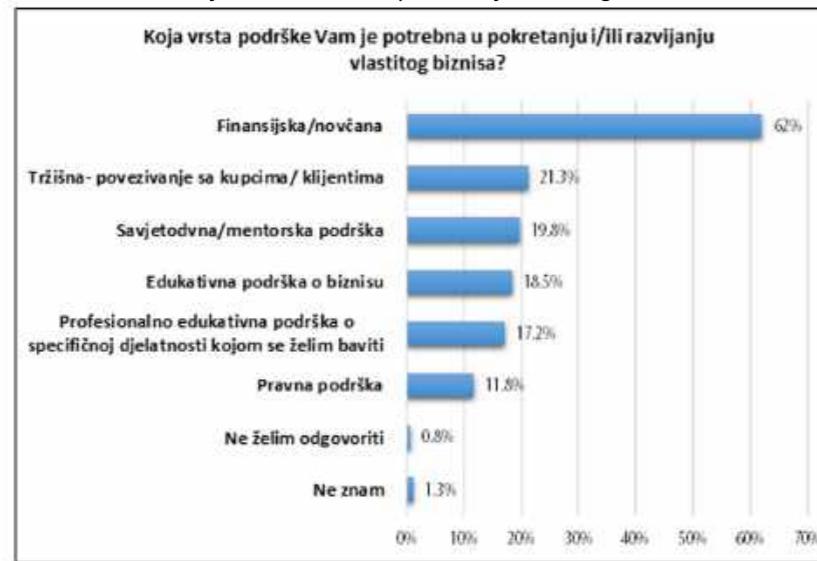
Podrška koju mladi u Zenici traže za pokretanje vlastitog biznisa je dominantno finansijske prirode. Ipak pored ove vrste podrške, mladi u Zenici iskazuju i potrebu za podrškom u tržišnom povezivanju (21,3%), savjetodavnom podrškom (19,8%) te za drugim vidovima pomoći.

Tabela 12. Stav mladih o pokretanju vlastitog biznisa

Da li biste bili voljni pokrenuti vlastiti biznis?	Muškarci	Žene	Gradska	Vangradsko	Ukupno
Ne, ni u kom slučaju	28,4%	20%	32,3%	12,5%	24,2%
Ne zna	0,5%	6,2%	2,6%	4,4%	3,3%
Ne želi odgovoriti	0%	1%	0,4%	0,6%	0,5%
Da, ali nisam u mogućnosti	59,8%	65,6%	53,3%	76,3%	62,7%
Da i već sam pokrenuo vlastiti biznis	3,6%	2,6%	4,4%	1,2%	3,1%
Da i već aktivno radim na pokretanju vlastitog biznisa	7,7%	4,6%	7%	5%	6,2%

Izvor: Istraživanje

Grafik 12. Podrška za pokretanje vlastitog biznisa

Izvor: Istraživanje

Mlade osobe u Zenici su navele kako znaju da postoji određena vrsta finansiranja za mlade od strane gradskih institucija, ali nisu sigurni da je iskorištenost i vidljivost takvih programa adekvatna. Mladi navode da nedovoljna iskorištenost ove vrste programa može biti dijelom zbog (ne)spremnosti mladih da iskoriste takva sredstva, ali i zbog straha od neuspjeha i eventualnih finansijskih dugovanja.

„Ja sam član Omladinske banke Zenica i to funkcioniše na način da Grad Zenica i Fondacija Mozaik kroz program Omladinske banke daju dio sredstava za finansiranje projekata i mikrobiznisa mladih u nekim zajednicama. Tako da su otvoreni pozivi za mikrobiznise na koje mladi mogu da se prijave i to je djelimično finansirano od strane Grada. Dakle mogu

se prijaviti, postoje prilike, sad koliko su oni zainteresovani za to, to je druga priča.“

„Možda postoji neki strah od neuspjeha jer zato što nešto u roku od godinu dana mora imati hiljadu maraka ili nešto. Mislim da se zbog toga ne odluče, ne usude se uopšte ni pokušati i krenuti s tim.“

„U pravu si, postoji ta doza straha. Ne znam tačno kriterije i slično, ne samo vezano za Omladinsku banku već općenito kad se neko odluči da otvorи svoju firmu, mikrobiznis ili slično. Veći je strah kako tu firmu zatvoriti ako ne bude uspješna. Nije problem otvoriti i početi, već šta uraditi s njom ako ne ide kako treba.“

Vladini programi zapošljavanja

Vladini porgrami zapošljavanja su generalno tema koja iziskuje veću promociju i marketing naročito prema mladim osobama. Procenat mladih koji je čuo za neki vladin program za zapošljavanje na području ZDK je 2017. g. iznosi 33,9%, dok je taj procenat kod mladih u Zenici pet godina kasnije znatno niži i iznosi 19,5%. Od ukupnog procenta mladih u Zenici koji su čuli za neki vladin program zapošljavanja njih 18,4% su i korisnici vladinog programa za zapošljavanje.

Grafik 13. Poznavanje vladinih programa za zapošljavanje

Izvor: Istraživanje

SOCIJALNA BRIGA

Stambena politika

Stambena politika značajna je oblast kada su u pitanju mladi, jer predstavlja bitnu kariku u procesu osamostaljenja mladih ljudih. Rezultati analize pokazuju da 71,5% mladih živi u stambenoj jedinici koja je u vlasništvu njihovih roditelja. Gledajući prema tipu naselja, ovaj procenat se penje na 76,9% u vangradskom području u odnosu na gradsko gdje iznosi 67,7%. Približno jednak broj mladih u oba navedena područja žive u vlastitim stambenim jedinicama, dok u odnosu na ukupnu populaciju mladih onih koji žive u vlastitoj nekretnini ima 8,7%.

Najčešći broj osoba koje žive unutar jednog domaćinstva su tri do četiri osobe. Ovo je slučaj kod 73,5% mladih u Zenici.

Tabela 13. Način stanovanja

Kako stanujete?	Gradsko	Vangradsko	Ukupno
Kao podstanar sa roditeljima/starateljima	14,4%	10%	12,6%
Kao podstanar, ali odvojeno od roditelja/staratelja	8,3%	3,1%	6,2%
Nešto drugo	0,4%	1,3%	0,7%
Stanujete u internatu ili domu	0,4%	0%	0,3%
U stanu/kući koji je Vaše vlasništvo (ili vlasništvo supruga/e)	8,7%	8,8%	8,7%
U stanu/kući u vlasništvu Vaših roditelja (ili roditelja supruga/e)	67,7%	76,9%	71,5%

Izvor: Istraživanje

Udio mladih koji redovno doprinose kućnom budžetu iznosi 31,6%. Na drugoj strani, nešto više od polovine mladih ne doprinosi kućnom budžetu, odnosno njih 50,2%.

Kao razlog zašto mladi i dalje žive kod roditelja, uglavnom se ističu finansijski faktori.

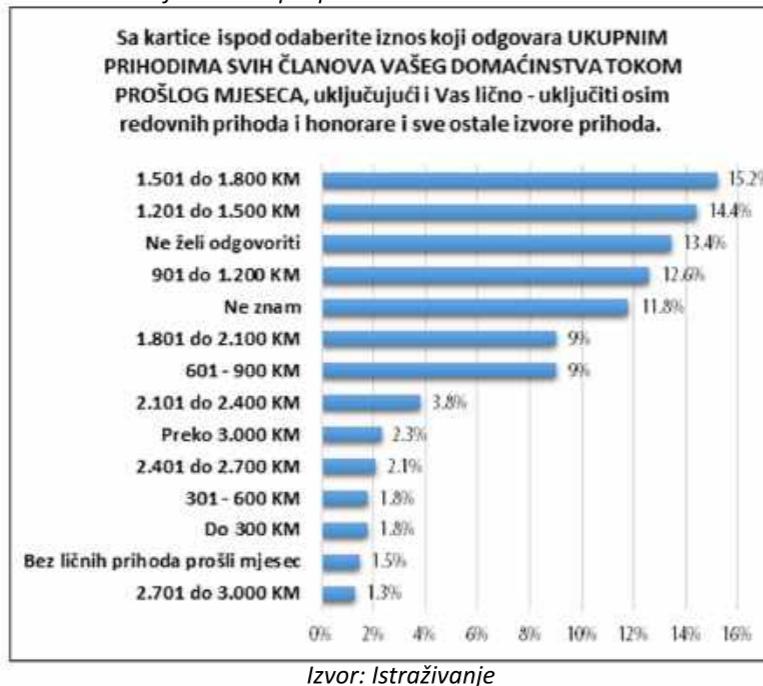
„Mladi ne mogu kupiti stan, preskup je. Ili ako živimo kad podstanari, opet je preskupo. I bolje je štediti određeni period taj novac pa nakon toga sam izgraditi kuću ili kupiti stan.“

Primanja

Kada su u pitanju lična primanja mladih osoba u Zenici, njih 36,2% je odgovorilo kako nemaju ličnih primanja. Sljedeći dominantan odgovor jesu lična primanja do 200 KM koja ostvaruje 13,6% mladih. Udio mladih koji nisu željeli odgovoriti na pitanje o ličnim prihodima iznosi 11,6%. Ova tri odgovora ukupno čine preko 60% odgovora na temu ličnih prihoda ispitanih mladih u Zenici.

Pregledom grafika sa ukupnim prihodima svih članova domaćinstva može se vidjeti da su najčešći ukupni prihodi domaćinstva između 601 KM i 2.100 KM. Prema podacima Saveza samostalnih sindikata BiH sindikalna potrošačka korpa¹³ za februar 2022. g. iznosila je 2.389,12 KM. Ukupni prihodi prosječnog domaćinstva u kojem žive mlađe osobe uglavnom nisu dovoljni da pokriju troškove sindikalne potrošačke korpe, odnosno redovne mjesečne troškove prosječne porodice.

Grafik 14. Ukupni prihodi svih članova domaćinstva

Zasnivanje porodice

Politika zasnivanja porodice i podizanja nataliteta traži posebnu pažnju od nadležnih institucija svih nivoa. Rezultati prikazani u Tabeli 4. pokazuju da 15,2% mladih živi u bračnoj zajednici. Procenat mladih koji imaju potomstvo iznosi 12,3%. Od ovog broja njih 72,9%

ima jedno dijete. Analizom rezultata prema starosnim kategorijama dolazi se do podatka da unutar ispitanih, starosne skupine 15- 19 godina, nema osoba koje imaju potomstvo. Procenat onih koji imaju potomstvo unutar starosne skupine od 20 do 24 godine iznosi 4,1%. Najveći procenat osoba koje su iskazale da imaju potomstvo se nalazi u starosnoj skupini od 25- 30 godina, što procentualno iznosi 31,6%.

Tabela 14. Imate li djece?

Starosna kategorija	15- 19 godina	20- 24 godine	25- 30 godine
Imate li djece?	0%	4,1%	31,6%

Izvor: Istraživanje

Stipendije

Stipendiranje mladih osoba u Zenici je stavka koja se nalazi u budžetu kako grada Zenice tako i ZDK. Program podrške mladima i djeci u budžetu grada Zenice za 2022. godinu je finansiran iznosom od 35.000 KM¹⁴. Postoje i druga budžetska izdvajanja koja se tiču mladih kroz zapošljavanje pripravnika ili sufinansiranje rada Centra za mlade.

Rezultati analize pokazuju da 15,1% mladih u Zenici prima neki vid stipendije. Najveći broj korisnika stipendija je stipendiran od strane kantonalnih institucija, te udio mladih koji primaju stipendiju od kantona iznosi 7,5%, dok od gradske uprave stipendiju prima 5,1% mladih. Iznosi stipendija za 65% mladih koji ih primaju su do 150 KM mjesečno. Važno je napomenuti da je 16,5% mladih reklo da nisu u procesu obrazovanja te da zbog toga i ne mogu primati stipendiju.

Grafik 15. Stipendiranje mladih

¹³Savez samostalnih sindikata BiH (februar, 2022.): Dostupno na: <http://www.sssbih.com/sindikalna-potrosacka-korpa-za-februar-2022-godine/>

¹⁴Grad Zenica (2022) Budžet grada Zenice [online]. Dostupno na: <https://www.zenica.ba/gradska-uprava/budzet/> [pristupljeno: 16.3.2022].

Zadovoljstvo vlastitim životom i percepcija budućnosti

Mladi u Zenici su u većoj mjeri zadovoljni kako se odvijaju stvari u njihovim životima. Više od dvije trećine (67,1%) mladih je reklo da su zadovoljni kako se stvari trenutno odvijaju u njihovim životima. Dodajući tome 20,6% mladih koji su jako zadovoljni, može se zaključiti da je devet od deset mladih u Zenici zadovoljno situacijom u njihovom životu.

Grafik 16. Zadovoljstvo vlastitim životom

Percepcija vlastite budućnosti mladih je pozitivnija u odnosu na percepciju budućnosti bh. društva u cjelini. Optimistično gledanje na vlastitu budućnost ima 75,4% mladih u Zenici. Kada je u pitanju budućnost društva mišljenja su podijeljena i razlika među oprečnim stavovima je minimalna. Pesimističan stav po pitanju budućnosti društva dijeli 34,5% mladih u Zenici. Udio neutralnih mišljenja iznosi 32,1% dok mladih sa pozitivnim gledanjem na budućnost društva ima 32,9%.

Grafik 17. Percepција будућности

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Sistematski pregled

Sistematski pregled predstavlja osnov za utvrđivanje zdravstvenog stanja svake osobe. Podaci iz analize pokazuju da se 24,4% mladih u Zenici ne sjeća kada su posljednji put obavili sistematski pregled dok udio mladih koji su izvršili sistematski pregled prije više od godinu dana iznosi 22,1%. Više od jedne četvrtine mladih u Zenici nije nikada obavilo sistematski pregled. Evidentne su razlike bazirane na spolu - više je muškaraca (32,7%) koji nikada nisu uradili sistematski pregled u odnosu na žene (21,9%).

U odnosu na analizu ZDK iz 2017. uočljiva je razlika u broju mladih koji su izvršili sistematski pregled u referentnoj godini dana. Na području ZDK udio mladih koji su 2017. g. rekli da su izvršili sistematski pregled iznosi je 43% dok za područje Grada Zenica taj podatak za 2022. g. iznosi 24,9%.

Od ukupnog broja mladih Zenice koji su izvršili pregled, više od dvije trećine je to uradilo za potrebe polaganja vozačkog ispita. Oko 10,4% mladih osoba je izvršilo sistematski pregled samoinicijativno.

Tabela 15. Sistematski pregled

Kada ste posljednji put izvršili sistematski pregled?	Muškarci	Žene	Ukupno mlađi Zenica 2022.	Ukupno ZDK 2017.
Nikada	32,7%	21,9%	28,3%	9%
Prije više od godinu dana	21,4%	23,1%	22,1%	20%
U zadnjih godinu dana	25,8%	23,8%	24,9%	43%
Ne sjećam se	20,1%	30,6%	24,4%	25%
Ne želim odgovoriti	0%	0,6%	0,3%	3%

Izvor: Istraživanje

Kao razlog neobavljanja sistematskih pregleda mlađi su naveli nedostatak sredstava te činjenicu da sistematski pregled rade samo kada moraju. Također, naveli su upitnost kvaliteta sistematskih pregleda koje su radili.

„To se brojalo samo bezveze. Mi odemo, oni se potpišu i pitaju šta ćeš upisati, šta nećeš, svi se potpišu na to. Sad nešto nije validno da kažem.“

„Ja kad sam upisivala fakultet, došla (kod psihologa), jel te iko natjerao da to upišeš. Kaže ti si dobra, potpisu se čovjek. Kad su vidjeli da nosim naočare, nisu mi ni vid pregledali.

Pitali koja je dioptrija, upisali dioptriju. Tako sam se uglavnom upisala na fakultet.“

Ginekološki pregled

Kada se zbroji udio žena koje nikada nisu izvršile ginekološki pregled (49,7%) i udio žena koje nisu izvršile ginekološki pregled u referentnoj godini (2,5%) dobije se zabrinjavajući podatak da više od polovine mlađih žena u Zenici nije posjetilo ginekologa u periodu od godinu dana.

Rezultati ukazuju na potrebu podizanja svijesti kod mlađih žena po pitanju vlastitog zdravlja. Udio žena koje su izvršile ginekološki pregled više od jednog puta u referentnoj godini dana iznosi 29,4%. Mlade žene u Zenici su najčešće svoj prvi ginekološki pregled izvršile u dobi između 20 i 23 godine.

Grafik 18. Ginekološke usluge

Izvor: Istraživanje

Zdravstvene usluge

Pozitivni stvavovi su izražajniji u odnosu na negativne stavove kod mlađih u Zenici kada je u pitanju zadovoljstvo pružanjem usluga od strane domova zdravlja. Ipak, najveći je udio mlađih koji su niti zadovoljni niti nezadovoljni (44,2%) uslugama domova zdravlja u njihovoј lokalnoj zajednici.

Kada su u pitanju zdravstvene usluge koje su namijenje isključivo mlađim osobama, 85,3% mlađih u Zenici nije upoznato sa postojanjem takvih usluga.

Grafik 19. Zadovoljstvo uslugama koje pruža Dom zdravlja

Izvor: Istraživanje

Jedan od problema koji su mlađi u Zenici naveli jeste odnos doktora prema pacijentu te nepovjerenje prema doktorima.

„Nedavno sam imao problema sa grlo. Dva dana nisam bio dobar. I otiašao sam doktoru. I kad sam drugu tabletu popio, ja sam alergičan na te tablete bio. Dvije sedmice ja nisam mogao jesti, pričati, hodati. Odem na infuziju jer nisam mogao ništa jesti. Ona, ne znam šta je, kaže mi da glumim.“

„To je ono nepovjerenje. Ja sam prije dok sam bila u mogućnosti da odem kod privatnog doktora i da mi on konkretno kaže što je i kako je, nego da idem u ovu našu bolnicu, zato što često znaju uspostaviti neku pogrešnu dijagnozu jer moramo predugo čekati.“

„Čudne su te situacije. U mojoj mjesnoj zajednici došao je iz penzije, vratili su nekog doktora jer nemamo doktora. Doktor dolazi u tu situaciju da bude bezobrazan, moju majku koja je onkološki pacijent natjera na plač, koliko god se ona trudila da se to ne dogodi. Onda nakon toga, često to nepovjerenje prebacuje odgovornost s jednih na druge. Doktor ne daje uputnicu komšinicima koja treba na dijalizu, ovi traže uputnicu, on kaže da ne treba uputnica, mislim standardna situacija u Bosni i Hercegovini gdje dolazi do toga da muž žene koja mora na dijalizu, pobaca sve sa stola i dolazi policija. Općenito gledam da preležim kod kuće koliko god mogla, pogotovo ovo sa COVID-om. Dva puta sam je bolovala. Bilo je strašno i jedan i drugi put. Tada se obraćam doktoru.“

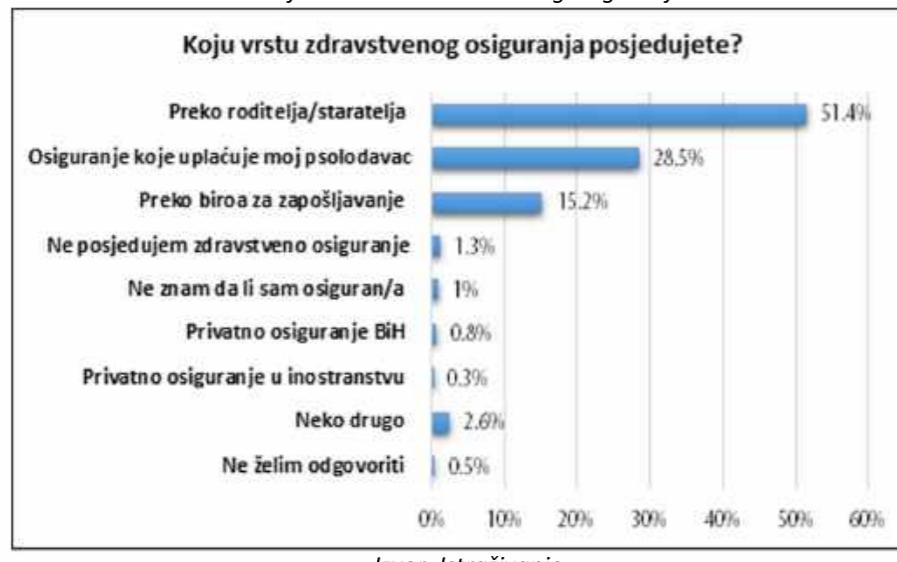
„Ja sam prije više vjerovala doktorima nego posljednjih godinu-dvije. Zato što prvenstveno bolnica Zenica i sve ostale zdravstvene institucije u Zenici su u posljednjih par godina dobole toliku političku upletenost. Vjerovatno svi znaju o čemu je riječ, da je to postalo strašno i da jednostavno ljudi više ne vjeruju doktorima i da bježe od bilo kakve povezanosti s tim. I mislim da je to legitimno uvezši u obzir moja neka iskustva i iskustva moje porodice u posljednje 2-3 godine. Mislim da je to prije funkcionalo. Ja sam imala operaciju s 13-14 godina. Mislim da je tada bilo dosta bolje stanje. Neko moje viđenje toga.“

Zdravstveno osiguranje

Zdravstveno osiguranje preko roditelja ima više od polovine mladih u Zenici. Poslodavac uplaćuje osiguranje za 28,5% mladih u Zenici dok je preko biroa za zapošljavanje zdravstveno osigurano 15,2% mladih.

Procenat mladih koji nemaju zdravstveno osiguranje iznosi 1,3%, dok onih koji ne znaju jesu li su osigurani ima 1%.

Grafik 20. Vrsta zdravstvenog osiguranja

Izvor: Istraživanje

Konsumiranje duhana, alkohola, nargile i narkotika

Konsumiranje duhana među mladima u Zenici manje je u odnosu na rezultate analiza¹⁵ drugih lokalnih zajednica i kantona, te se na području Grada Zenica 74,6% mladih izjasnilo da nikako ne konzumira duhan i duhanske proizvode.

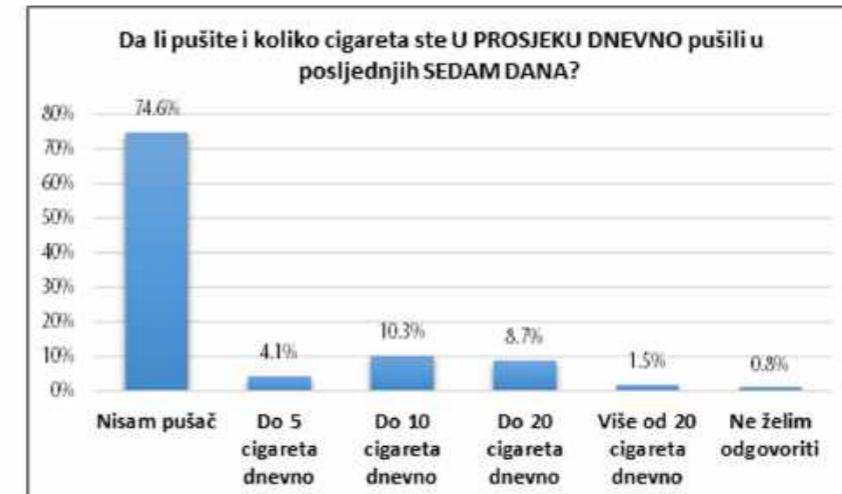
Tip naselja ne pokazuje značajne razlike između mladih u odnosu prema konzumaciji duhana i duhanskih proizvoda. Na drugoj strani kada je u pitanju spol izražena je razlika. Naime, 80% mladih žena se izjasnilo da ne konzumiraju duhan dok taj procenat kod muškaraca iznosi 69,1%.

¹⁵Buljubašić, E. (2022) Analiza položaja i potreba mladih Općine Novo Sarajevo. Sarajevo: Institut za razvoj mladih KULT
Buljubašić, E. (2022) Analiza rezultata istraživanja položaja i potreba mladih Srednjobosanskog kantona/Županije Središnja Bosna. Sarajevo: Institut za razvoj mladih KULT

Buljubašić, E. (2021) Analiza rezultata istraživanja položaja i potreba mladih Općine Centar Sarajevo. Sarajevo: Institut za razvoj mladih KULT

Dostupno na: <https://mladi.org/bs/resursi/riznica-znanja/publikacije/category/11-analize-položaja-mladih-u-bih-svi-nivoi>
(Pristupljeno 20.05.2022)

Grafik 21. Konzumiranje duhana

Izvor: Istraživanje

Vrlo je sličan procenat mladih koji ne konzumiraju alkohol i onih koji ne konzumiraju cigarete. Naime, 74% mladih je reklo da nikako ne konzumira alkohol. U ovoj kategoriji nema značajnije razlike prema tipu naselja. Uočljive su razlike bazirane na spolu, te procenat muškaraca koji ne konzumiraju alkohol iznosi 67% dok je taj procenat kod žena 81%. Rezultati analize su pokazali da 86,7% mladih u Zenici tvrdi kako ne konzumiraju opojne droge dok je udio onih koji su konzumirali opojne droge u referentnih mjesec dana 1,4%.

Grafik 22. Konzumiranje alkohola

Izvor: Istraživanje

Udio mladih koji ne konzumiraju nargilu prati udio onih koji ne konzumiraju alkohol ili duhan i iznosi 75,8%. Približan je odnos između spolova kao i kod alkohola. Naime, 67% muškaraca u Zenici ne konzumira nargilu dok je taj udio kod žena 84,6%.

Bavljenje sportom

Jedna od deset mladih u osoba u Zenici se bavi sportom svaki dan. Na drugoj strani, udio onih koji se nikako ne bave sportom iznosi 41,4%.

Udio žena koje se ne bave sportom je veći od udjela muškaraca za oko 14,7%.

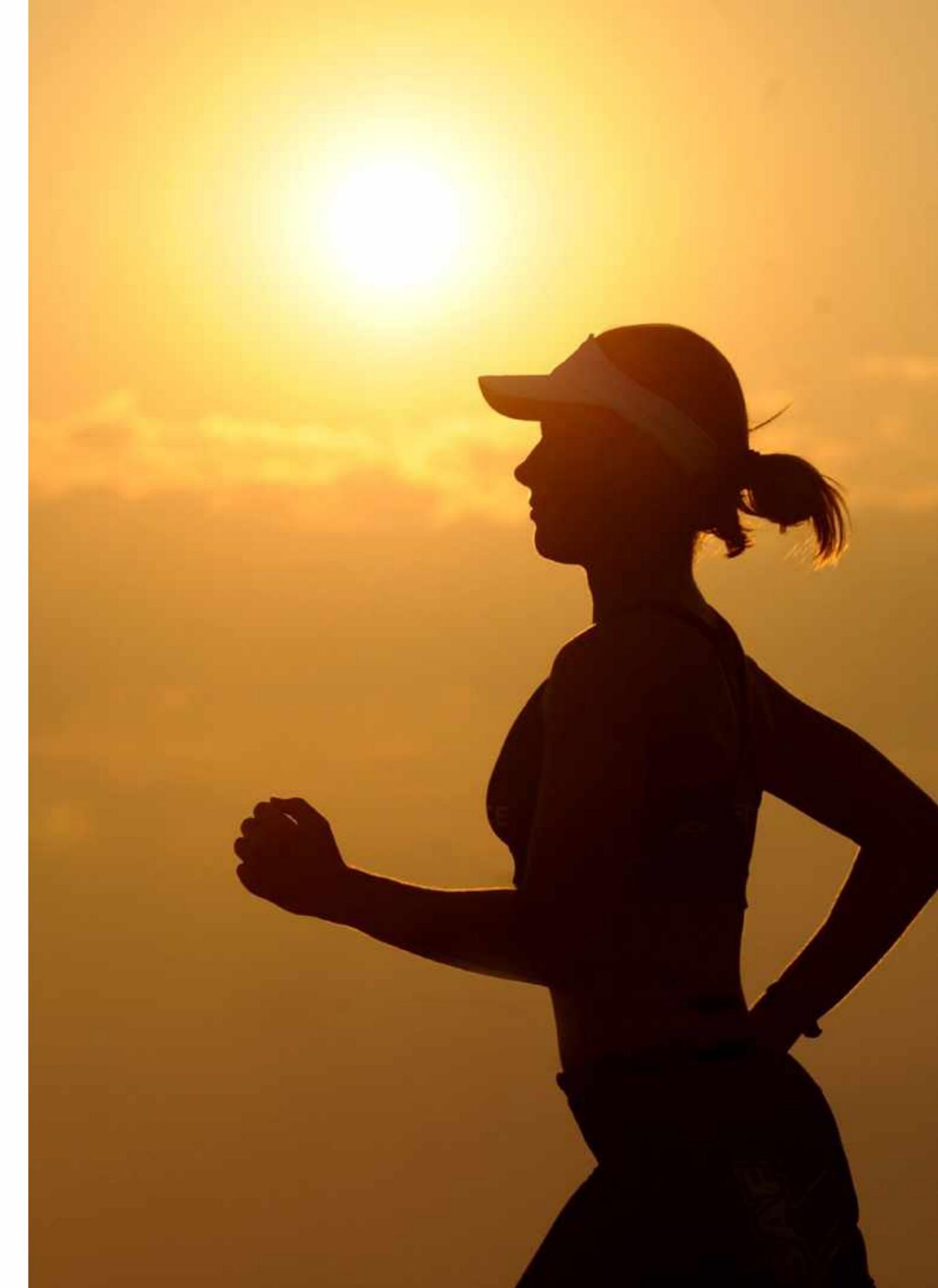
Interesantan je podatak da je veći udio mladih iz gradskih naselja (43,2%) koji se ne bave sportom u odnosu na mlađe iz vangradskih naselja (38,8%).

Najčešće vrste sportova kojima se mlađi bave su ekipni (nogomet, košarka), fitness (pilates, jogi) i treniranje u teretani.

Tabela 16. Bavljenje sportom

Da li se bavite sportom i/ili rekreativnim aktivnostima i koliko često?	Muškarci	Žene	Gradsko	Vangradsko	Ukupno
Da, svaki dan	14,9%	5,1%	7,9%	13,1%	10%
Da, 2-3 puta sedmično	22,7%	27,7%	27,9%	21,2%	25,2%
Jednom sedmično	16,5%	6,2%	11,4%	11,3%	11,3%
Rjeđe od jednom sedmično	11,3%	12,8%	9,6%	15,6%	12,1%
Ne bavim se sportom/rekreativnim aktivnostima	34,5%	48,2%	43,2%	38,8%	41,4%

Izvor: Istraživanje

KULTURA I UMJETNOST

Prema posljednjim dostupnim podacima Federalnog Zavoda za Statistiku u Gradu Zenica postoji jedno profesionalno pozorište i dva kina. Broj odigranih predstava u pozorištima u 2019. je iznosio 137 dok je broj posjetitelja bio 33.100¹⁶.

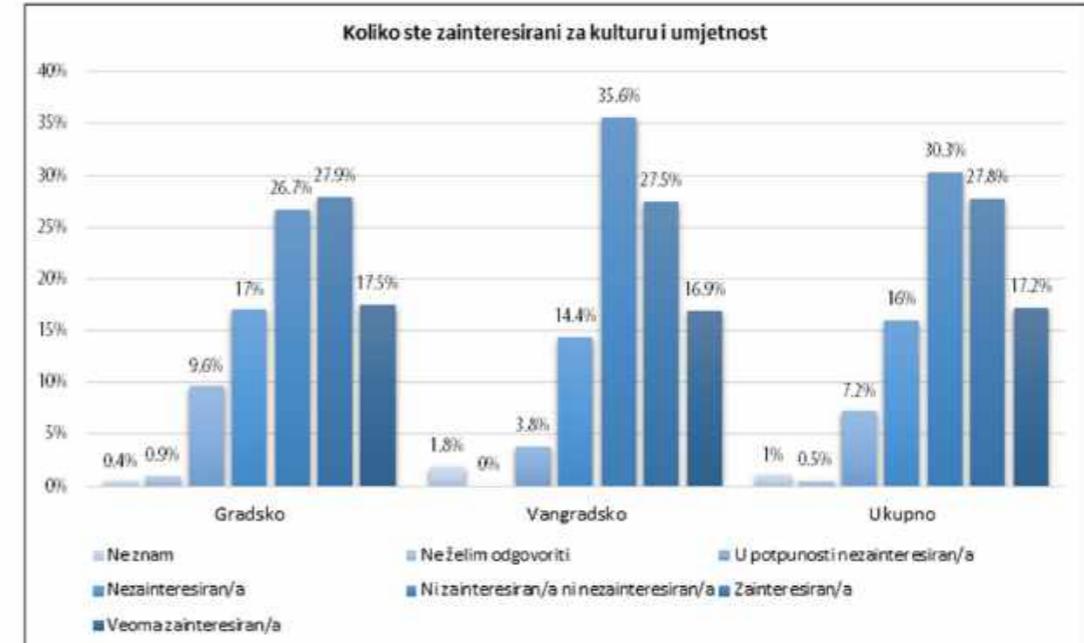
Kada su u pitanju projekcije u kinu u 2019. taj broj je iznosio 1.961 dok je broj posjetitelja bio 48.036. Iako je broj kina porastao za jedan u odnosu na pet godina ranije, broj projekcija u 2014. je iznosio 3.822 i skoro je dva puta veći u odnosu na 2019. Također, broj posjetitelja je bio veći i iznosio je 70.681.

Mladi u Zenici su u većoj mjeri zainteresirani nego nezainteresirani za kulturu i umjetnost. Poredeći po tipu naselja, nezainteresiranost za kulturne sadržaje je veća kod mladih u gradskom području (26,6%) u odnosu na mlade u vangradskom području (18,2%).

Mlade osobe na fokus grupi su iskazale negodovanje zbog cijena ulaznica za kina te je to jedan od razloga što ne posjećuju filmske projekcije.

„Sniženje karte jer ja taj film mogu pogledati na internetu. Drugo sad što mi plaćamo za iskustvo, ali i dalje mi se ne daje 10 maraka za iskustvo od sat vremena.“

Grafik 23. Zainteresovanost za kulturu i umjetnost

Izvor: Istraživanje

¹⁶Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <http://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno: 16.3.2022].

Poredeći zadovoljstvo mladih u Zenici kada je u pitanju odnos medija i lokalnih vlasti prema sportskim i kulturnim sadržajima najdominantniji su neodređeni odgovori, odnosno najviše mladih je niti zadovoljno niti nezadovoljno odnosom medija i lokalnih vlasti prema sportskim i kulturnim sadržajima.

Grafik 24. Zadovoljstvo podrškom kulturnim i sportskim sadržajima

Izvor: Istraživanje

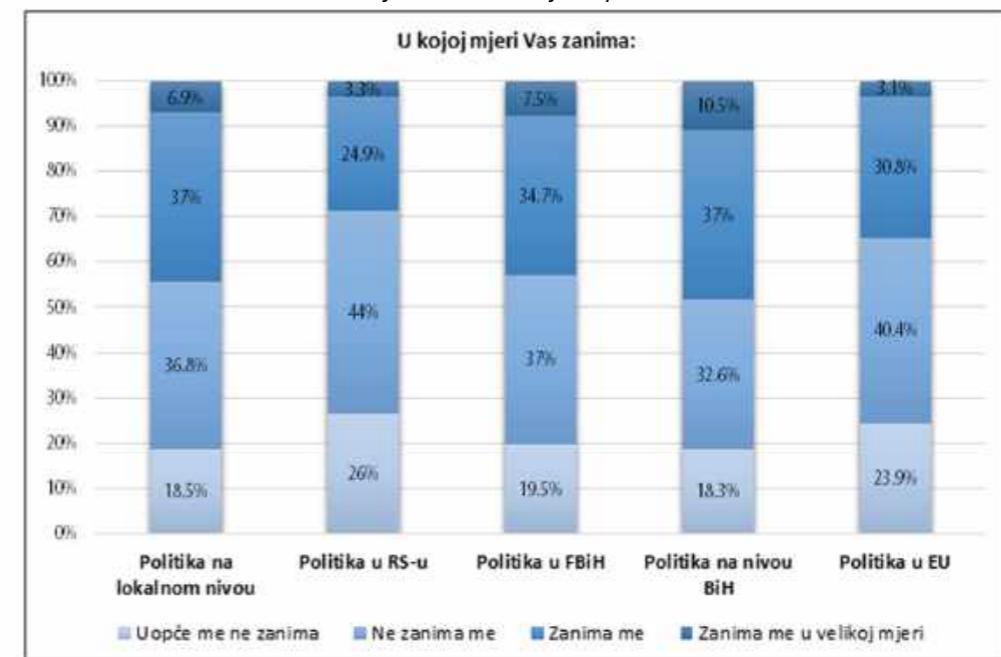

AKTIVIZAM MLADIH (UČEŠĆE, VOLONTIRANJE I MOBILNOST)

Zanimanje za politiku

Udio mladih u Zenici koje zanima politika na nivou BiH iznosi 47,5%, zanimanje za politiku na lokalnom nivou iskazalo je 43,9% mladih, dok interes za politiku u FBiH ima 42,2% mladih. Rezultati analize pokazuju da mladi u Zenici najmanji interes imaju za politiku u RS-u, a zatim za politiku u EU.

Grafik 25. Zanimanje za politiku

Izvor: Istraživanje

Utjecaj mladih na promjene

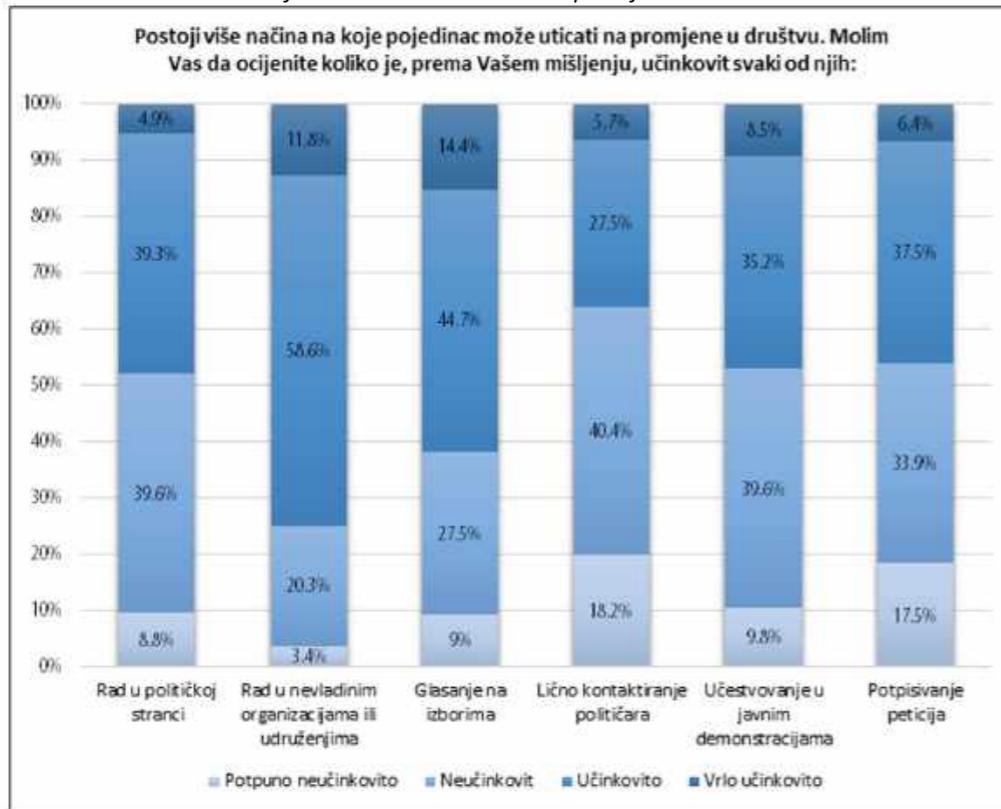
Pored iskazanog zanimanja za politiku, mladi u Zenici su se izjasnili i o tome koji je način, prema njihovom mišljenju, najučinkovitiji za promjene u društvu. Dvije od tri mlade osobe u Zenici rad u nevladinim organizacijama vide kao učinkovit način za stvaranje promjena u društvu. Kao drugi najučinkovitiji način za postizanje promjene u društvu mladi vide

glasanje na izborima (59,1% mladih je odabralo ovaj odgovor kao učinkovit).

Kada je u pitanju rad u političkoj stranci, vlada podijeljeno mišljenje kod mladih između učinkovitosti i neučinkovitosti.

Najmanje učinkovit način za promjene za mlade u Zenici jeste lično kontaktiranje političara.

Grafik 26. Učinkovitost načina promjena u društvu

Izvor: Istraživanje

Utjecaj mladih na donošenje odluka

Analiza iz 2017. pokazuje da 26,2% mladih u ZDK smatra da ima utjecaj na donošenje odluka na lokalnom nivou. Poređenja radi, analiza u 2022. za Grad Zenicu pokazuje da 46,5% mladih smatra da imaju utjecaja na donošenje odluka na lokalnom nivou što je gotovo dva puta više u odnosu na stav mladih od prije pet godina na području ZDK.

Grafik 27. Utjecaj mladih na odluke koje se donose na lokalnom nivou

Izvor: Istraživanje

Članstvo mladih u organizacijama

Ispitivanje odnosa mladih i organizacija rađeno je u dva aspekta. Na jednoj strani se i spitalo članstvo mladih u različitim tipovima organizacija, dok se na drugoj strani i spitalo učestvovanje mladih u aktivnostima organizacija bez obzira da li su članovi tih organizacija ili ne.

Rezultati pokazuju da je 20,6% ispitanih član neke omladinske organizacije ili asocijacije. Udio mladih koji su učestvovali u aktivnostima omladinskih organizacija je veći i iznosi 27%. Ipak, najviše mladih izjavljuje kako nisu članovi niti jedne organizacije (69,4%).

Grafik 28. Članstvo i rad u organizacijama

Izvor: Istraživanje

MOBILNOST MLADIH

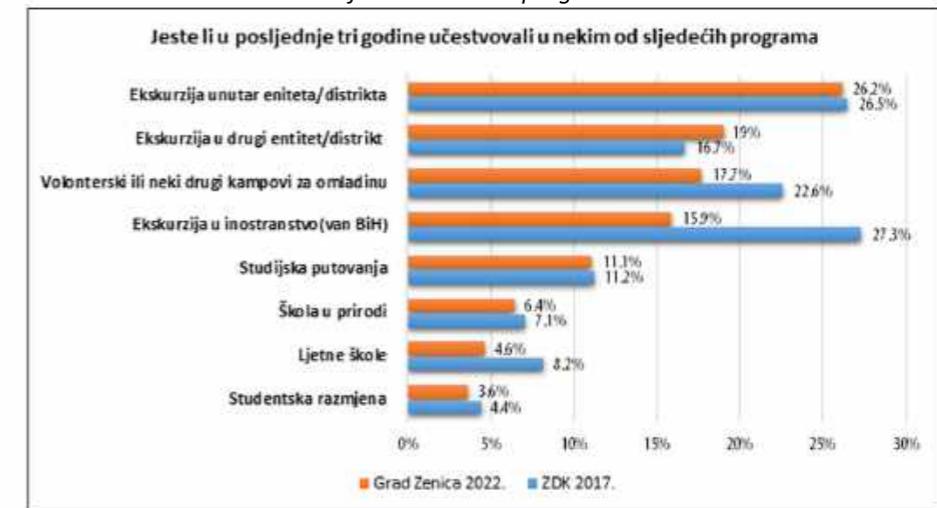
Putovanja i mladi

Udio mladih Grada Zenica koji su putovali u druge gradove u posljednje 2 godine (odnosi se na 2021. i 2020. g.) je 88,9% što je nešto niže u odnosu na rezultate iz ZDK iz 2017. godine kada je udio iznosio oko 90%. Gradovi u koje mladi iz Zenice najčešće putuju su: Sarajevo, Mostar, Tuzla, Travnik, Jajce i Banja Luka.

Kada je u pitanju putovanje mladih u inostranstvo taj udio je daleko niži u odnosu na procenat putovanja unutar BiH. Naime, manje od polovine mladih (46,3%) je u referentne tri godine putovalo van BiH. Poređenja radi, udio mladih koji su putovali u inostranstvo iz ZDK 2017. godine iznosio je 54,8%. Važno je istaći da je referentni period obuhvatio i godine pandemije COVID-19 te da je to moglo imati efekat i na mogućnost putovanja.

Analiza odgovora o učešću mladih u programima razmijene pokazuje da je veće učešće mladih u razmjenama bilo u ZDK 2017. godine nego zeničkim mladim 2022. godine. I ovdje je važno napomenuti da je pandemija COVID-19 mogla imati efekat na navedene podatke. Rezultati pokazuju da je 11,4% više mladih išlo na ekskurziju u inostranstvo u ZDK u 2017. u odnosu na mlađe u Zenici u 2022. Zanimljiva je i razlika u broju mladih koji su učestvovali u volonterskim i drugim kampovima, te je 2017. g. 4,7% više mladih iz ZDK učestvovalo u različitim kampovima u odnosu na mlađe u Zenici u 2022. godini.

Grafik 29. Učešće u programima

Napuštanje države

Mladi u Zenici imaju podijeljeno mišljenje kada je u pitanju napuštanje države privremeno ili trajno. Rezultati pokazuju da 27,8% mladih u Zenici nemaju nikakav interes za odlaskom van BiH, dok onih koji nisu generalno zainteresirani, ali ne bi odbacili tu mogućnost, ima 20,6%. Uočen je nešto veći interes za odlaskom iz BiH kod mladih iz vangradskih sredina, ali bez prevelikih odstupanja.

Na drugoj strani, od ukupnog broja mladih koji imaju interes za odlaskom iz BiH, njih 51,6% bi otislo vani privremeno dok je onih koji bi zemlju napustili trajno 48,4%.

Grafik 30. Zainteresovanost za odlazak u inostranstvo

Izvor: Istraživanje

SLOBODNO VRIJEME

Rezultati istraživanja pokazuju da mladi u Zenici svakodnevnicu najčešće provode u druženju i socijalizaciji. Više od pet sati u druženju s prijateljima uživo u posljednjih sedam dana od trenutka anketiranja provelo je 42,9% mladih u Zenici. Na drugom mjestu je provođenje vremena sa porodicom, te 40,6% mladih kaže da je u referentnih sedam dana više od pet sati dnevno provodilo sa porodicom.

Udio mladih koji provode malo ili nikako vremena u pomaganju roditeljima/starateljima u poslovima iznosi 44,2%, dok 41,1% mladih kaže da malo ili nikako vremena provodi u bavljenju hobijem.

Važno je istaknuti podatak da 87,9% mladih izjavljuje kako nikako ne igraju igre na sreću što je visok udio u odnosu na ostale lokalne zajednice u FBiH¹⁷.

Tabela 17. Slobodno vrijeme

Prisjetite se u posljednjih sedam dana, koliko sati DNEVNO ste u prosjeku:	Više od pet sati	Sat vremena ili manje	Nikako
Gledali TV	15,2%	29,6%	10,3%
Družili se sa prijateljima uživo	42,9%	8,2%	3,1%
Družili sa prijateljima online	16,7%	22,6%	17%
Čitali knjige	8,5%	26,0%	36%
Čitali/gledali obrazovni sadržaj na internetu	4,6%	42,4%	21,1%
Informirali se putem novina, magazina, portala	3,1%	39,6%	37,8%
Bavili se nekim hobijem	6,2%	23,4%	41,1%
Pomagali u obavljanju kućnih poslova	19,5%	21,1%	5,7%
Pomagali roditeljima/starateljima u poslovima (poljoprivreda/privatni biznis)	8%	16,7%	44,2%
Bavili se sportom ili rekreativom	9,3%	22,4%	35,7%
Proveli vrijeme sa porodicom	40,6%	7,2%	2,3%
Obavljali duhovne/vjerske aktivnosti	12,3%	37,8%	21,3%

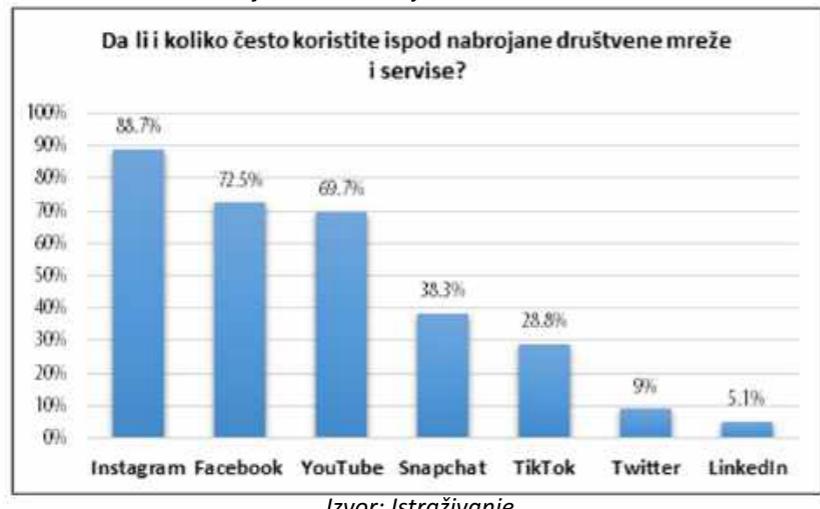
Izvor: Istraživanje

¹⁷Buljubašić, E. (2022) Analiza položaja i potreba mladih Općine Novo Sarajevo. Sarajevo: Institut za razvoj mladih KULT
Buljubašić, E. (2022) Analiza rezultata istraživanja položaja i potreba mladih Srednjobosanskog kantona/ Županije Središnja Bosna. Sarajevo: Institut za razvoj mladih KULT

Buljubašić, E. (2021) Analiza rezultata istraživanja položaja i potreba mladih Općine Centar Sarajevo. Sarajevo: Institut za razvoj mladih KULT
Dostupno na: <https://mladi.org/bs/resursi/riznica-znanja/publikacije/category/11-analize-položaja-mladih-u-bih-svi-nivoi>
(Pristupljeno 20.05.2022)

Svaki dan internetu pristupa 89,7% mladih u Zenici, dok 9% mladih skoro svaki dan pristupa internetu. Većina mladih, odnosno njih 96,4% pristupa internetu preko telefona. Najpopularnija društvena mreža kod mladih u Zenici je Instagram tj. 88,7% mladih koristi Instagram svaki dan. Na drugom mjestu je Facebook kojeg svakodnevno koristi 72,5% mladih koristi svakodnevno, te zatim YouTube kojeg svakodnevno koristi 69,7% mladih. Najmanje popularne mreže među mladima u Zenici su Twitter i LinkedIn.

Grafik 31. Korištenje društvenih mreža

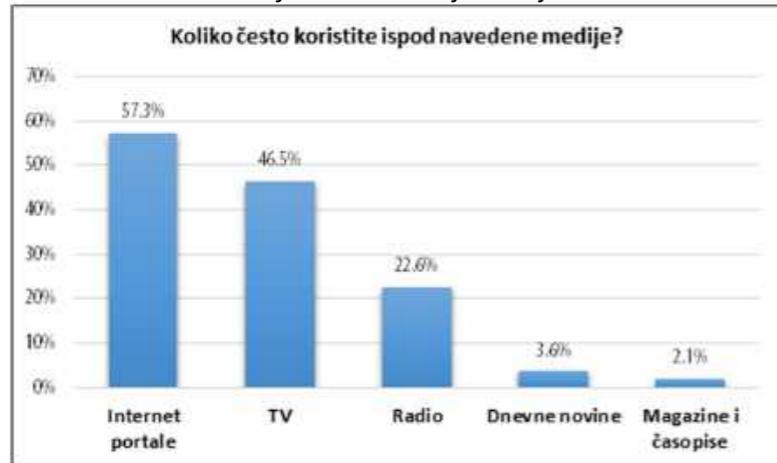

Izvor: Istraživanje

Informiranje

Medij koji mladi u najvećoj mjeri koriste za informiranje su internet portalni. Ovaj medij svakodnevno koristi 57,3% mladih u Zenici. Na drugom mjestu je TV kojeg svaki dan gleda 46,5% mladih. Najmanje popularni mediji kod mladih u Zenici su magazini i časopisi.

Grafik 32. Korištenje medija

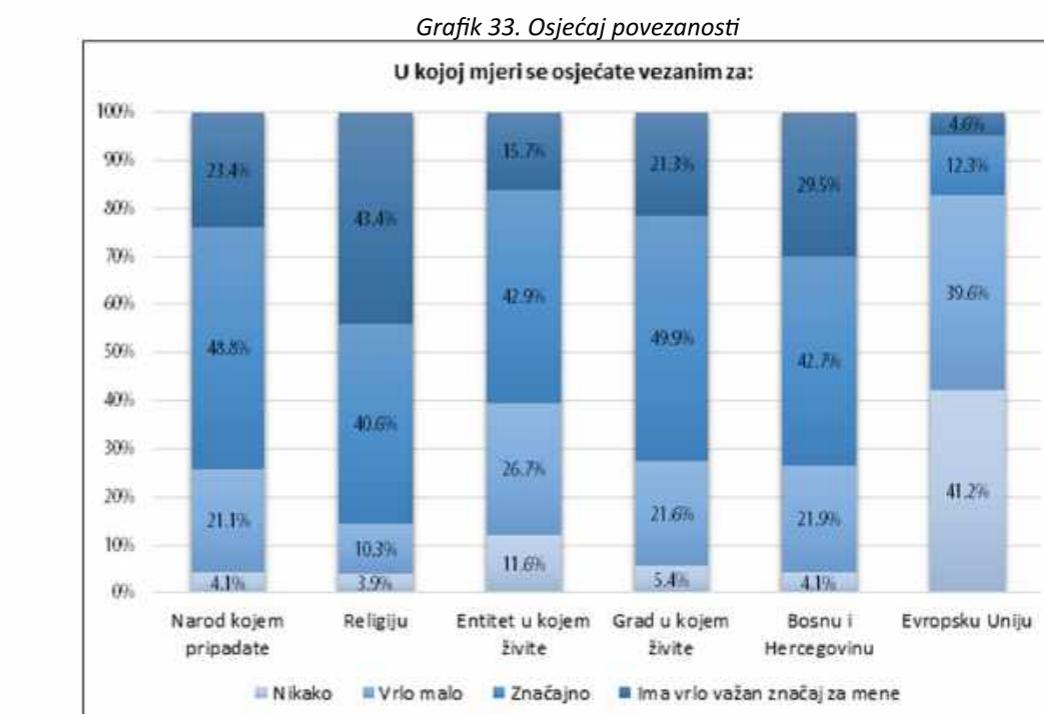

Izvor: Istraživanje

IDENTITET MLADIH

Mladi u Zenici osjećaju povezanost sa različitim aspektima svog identiteta. Na prvom mjestu je religija koja je, kao dio identiteta, intenzitetom značajna i vrlo značajna za 84% mladih u Zenici. Nakon toga slijede povezanost mladih sa narodom kojem pripadaju i Bosnom i Hercegovinom (obje dimenzije su značajne i vrlo značajne za 72,2% mladih). Najmanji osjećaj povezanosti mladi Zenice imaju prema Evropskoj Uniji.

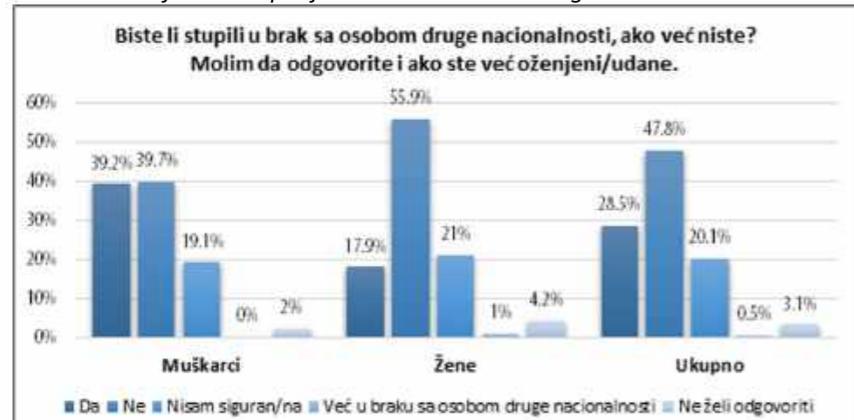
Izvor: Istraživanje

Prema rezultatima istraživanja, za 86,4% mladih u Zenici nacionalnost nije bitan kriterij za odabir prijatelja. Približan je broj onih kojima ne smeta da imaju poslodavca druge nacionalnosti, tačnije 90% mladih u Zenici dijeli ovo mišljenje.

Kada je u pitanju brak sa osobom druge nacionalnosti mišljenja među mladima su podijeljena. Rezultati pokazuju da 47,8% mladih u Zenici ne bi stupilo u brak sa osobom druge nacionalnosti. Udio onih koji bi stupili u takav brak iznosi 28,5%.

Gledajući stav prema ovom pitanju unutar spolova, udio mladih žena u Zenici koje ne bi stupile u brak sa osobom druge nacionalnosti iznosi 55,9%. Na drugoj strani, oko 39,7% muškaraca ne bi stupili u brak sa osobom druge nacionalnosti, dok 39,2% bi.

Grafik 34. Stupanje u brak sa osobom druge nacionalnosti

Izvor: Istraživanje

SIGURNOST

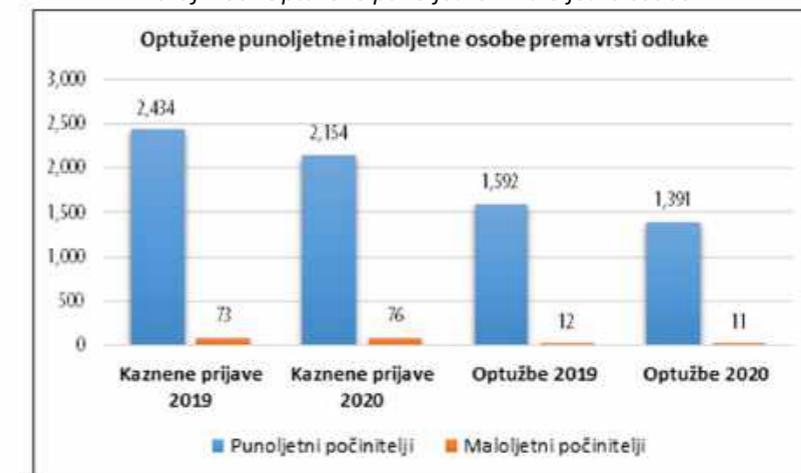
Podaci FZS pokazuju općenito pad kaznenih prijava i optužbi kod punoljetnih lica u ZDK u 2019. i 2020. Kada su u pitanju kaznene prijave kod maloljetnih osoba, bilježi se blagi porast. Na drugoj strani kada se radi o optužbama, zabilježen je minimalan pad.

Procentualno, kaznena djela koja su najzastupljenija kod punoljetnih počinitelja su iz oblasti: zdravlja ljudi (26,1%), imovine (21,1%), javnog reda (10,7% i braka), porodice/obitelji i mladeži (10,6%).

Kod maloljetnih počinitelja, vrsta kaznenih djela koja su najčešće evidentirana su vezana za imovinu i zdravlje ljudi. Od ukupnog broja optuženih za kaznena djela, oko 90% njih je proglašeno krivim.

Rezultati ove analize pokazuju da 11,3% mladih tvrdi kako su oni ili neko od članova njihove porodice bili žrtva provale ili krađe u referentnih pet godina. Na nivou kantona u 2017. godini isti odgovor dalo je 13% mladih.

Grafik 35. Optužene punoljetne i maloljetne osobe

Izvor: Federalni zavod za statistiku¹⁸

Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom i službenicima

Mladi u Zenici su se uglavnom pozitivno izrazili kada je u pitanju sigurnosna situacija u mjestu u kojem žive. Naime, 62,2% mladih je zadovoljno ili potpuno zadovoljno sigurnosnom situacijom. Zadovoljstvo radom policijskih službi je niže u odnosu na

¹⁸Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <http://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno: 16.3.2022].

zadovoljstvo sigurnosnom situacijom i iznosi 41,1%. Povjerenje u policijske službenike iskazalo je 59,4% mladih.

Određena naselja u Zenici mladi smatraju manje sigurnim i iskazali su potrebu za frekventnijim prisustvom policije u tim naseljima.

„Volio bih da neko uvede zakon, da bude od 6 pa do navečer da bude jedno 10-15 policajaca na svakom... Znači na Travničkoj, na Crkvicama, na Jaliji. Znači da se vidi, da ako bude neki problem da oni odmah intervenišu, a ne da čekaš ti pola sata dok oni dođu.“

„Ja živim u Travničkoj, sad sam gore u jednom stanu i kad izađem vani u grad, baš sam imala dosta situacija gdje krenu... Ne znam je li to pod utjecajem alkohola ili šta, uglavnom muškarci krenu dosta dobacivati, čak prate te. Gdje ja moram se skloniti negdje gdje ima ljudi dok... moram zvati nekog da me otprati do stana ili da dođe po mene. Ja sam baš imala lično iskustvo, čak i u pola bijela dana gdje čovjek stoji sa autom na trotoaru i otvara prozor i govori mi svakakve riječi i kaže haj sjedi. Ja sam samo zaobišla da bi on mene počeo autom pratiti. Bukvalno samo se našla između stadiona i Mercatora. Ja ni na jednu stranu nisam se mogla okrenuti da se nekako izvučem. I tu sam onda morala zvati babu da dođe po mene jer sam ostala plačući, ne mogu se pomaknuti nigdje, prate me. Baš se ja nesigurno osjećam.“

„Dobro. Ima li eventualno zona gdje živite ili bilo gdje u gradskoj zoni da nije baš pametno da idete, gdje biste se osjećali nesigurno.?“

„Crkvice“
„Blatuša“
„Radakovo“

Na pitanje o tome kako bi reagirali ukoliko bi vidjeli da se nad nekim vrši nasilje, 47,3% mladih kaže da bi slučaj prijavilo nadležnim organima dok 31,4% mladih u Zenici tvrdi da bi reagirali lično i direktno se uključili u sprečavanje nasilja.

Psihičko nasilje

Udio mladih u Zenici koji tvrde da su sposobni prepoznati psihičko nasilje je 49,9% što je niže od prosjeka za ZDK 2017. godine kada je 58,6% mladih navelo da mogu prepoznati psihičko nasilje.

Usporedbom rezultata prema tipu naselja, primjetno je da mladi u gradskim naseljima u većoj mjeri smatraju da mogu prepoznati psihičko nasilje u odnosu na mlađe u vangradskim naseljima. Rezultati pokazuju da 23,8% mladih u vangradskom području vjerovatno ne bi prepoznali ukoliko bi došlo do psihičkog nasilja dok taj udio kod mladih u gradskom području iznosi 12,7%.

Grafik 36. Psihičko naselje

Izvor: Istraživanje

Oblici nasilja među mlađim osobama

Dobiti stvarnu sliku stanja o prisutnosti različitih oblika nasilja kod mladih dosta je izazovno najviše iz razloga što mladi nisu otvoreni govoriti o nasilju koje im se dešava zbog osjećaja srama. Ponekad, mladi nisu svjesni nasilja koje su pretrpjeli, a dio mladih smatra da je pretrpljeno nasilje privatna stvar te nastoji pružiti društveno poželjne odgovore iz straha da ne bi bili negativno okarakterizirani od ostatka društva.

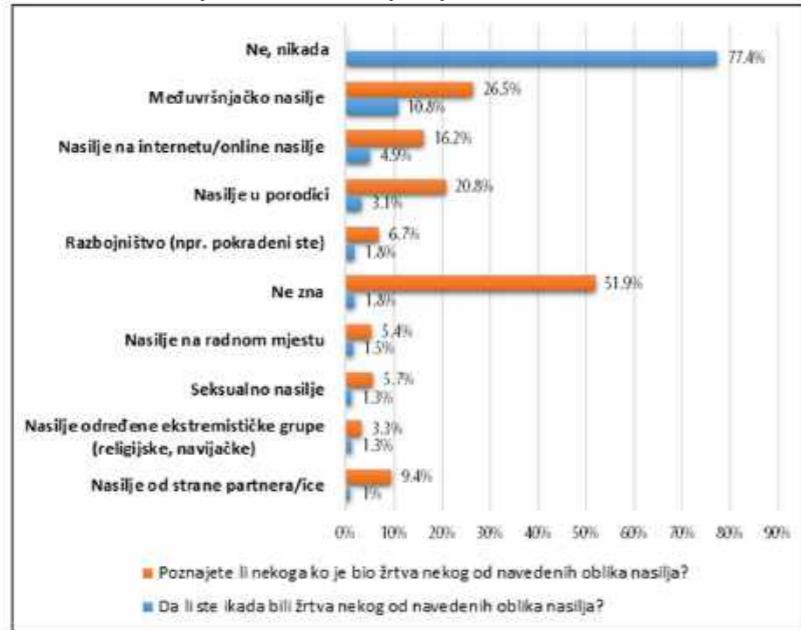
Zbog toga se pitanja vezana za oblast nasilja postavljaju u direktnom i indirektnom obliku, a kako bi se dobili što relevantniji podaci. U direktnom obliku pitanja mladi su kroz upitnik odgovarali jesu li oni bili žrtva nekog od navedenih oblika nasilja dok su u drugom, projektivnom obliku pitanja odgovarali poznaju li nekog ko je bio žrtva nekog oblika nasilja. Mladi uvijek daju više potvrđih odgovara na projektivna pitanja, odnosno uvijek je veći broj mladih koji poznaju nekoga ko je bio žrtva nasilja nego što izvještavaju da su lično bili žrtve nekog od oblika nasilja.

Rezultati pokazuju da malo iznad polovine ispitanih mladih tj. 51,9% ne poznaje osobu koja je bila žrtva nekog oblika nasilja dok kod direktnog pitanja o tome jesu li i sami bili žrtva nasilja, njih 77,4% odgovara negativno.

Najzastupljeniji oblik nasilja među mlađima u Gradu Zenica jeste međuvršnjačko nasilje, pri čemu je 10,8% mladih reklo da su bili žrtva ovog oblika nasilja.

Rezultati otkrivaju da 20,8% mladih poznaje osobu koja je doživjela nasilje u porodici dok je kod međuvršnjačkog nasilja, taj udio veći i iznosi 26,5%.

Grafik 37. Oblici nasilja kojima su mladi izloženi

Izvor: Istraživanje

Većina mladih u Zenici smatra da su žene češće žrtve nasilja nego što su to muškarci. Ovakav stav je podržalo 72,5% mladih u Zenici. Ipak, da je nasilje jednako zastupljeno kod oba spola smatra 23,7% mladih. Minimalan je udio među mladima u Zenici koji smatraju da se nasilje češće vrši nad muškarcima (1,5%).

Grafik 38. Žene kao žrtve nasilja

Izvor: Istraživanje

STAVOVI MLADIH O SPECIFIČNIM DRUŠVENIM PITANJIMA

Ideološka podjela na ljevicu i desnicu vuče korijene iz Francuske revolucije¹⁹ gdje su u skupštini poslanici koji su sjedili lijevo podržavali revoluciju i bili protivnici monarhije dok su poslanici koji su sjedili desno podržavali monarhiju i bili su protiv promjene vlasti.

Ideološka podjela na ljevicu, centar i desnicu kasnije poprima puniji oblik u XX. stoljeću kada su ideologije dolazile na vlast.

Kada je u pitanju politička podjela u Bosni i Hercegovini istraživanja su pokazala da "Prema eksplisitnim stranačkim opredjeljenjima može se konstatovati da se od ukupno 49 stranaka, njih 24 opredjelilo o „strani“: 16 stranaka se eksplisitno u svojim aktima izjasnilo „lijevo“, pripadnost „centru“ je izrazilo 8 stranaka, dok niti jedna stranka nije eksplisitno navela pripadnost „desnom“ dijelu spektra."²⁰

Na osnovu navedenog, izvodi se zaključak da niti jedna stranka u BiH sebe ne vidi u desnom političkom spektru.

Dominantan udio mladih (39,5%) se izjasnio da ne znaju koje je njihovo političko opredjeljenje. Drugi dominantan odgovor jeste da je 31,7% mladih u Zenici centralno opredjeljeno.

Mala je razlika između udjela mladih koji svoje političko opredjeljenje pozicioniraju kao desni i ljevi centar. Politički orijentiranih krajnje desno i krajnje lijevo ima jednako, odnosno 2,4%.

Tabela 18. Političko opredjeljenje mladih u Zenici

Koje je Vaše političko opredjeljenje?	Gradsko	Vangradsko	Muškarci	Žene	Ukupno
Krajnje desno	0,6%	5,6%	4,3%	0%	2,4%
Desni centar	8,5%	5,6%	7,2%	7,8%	7,5%
Centar	36,5%	22,5%	32,6%	30,5%	31,7%
Ljevi centar	7,9%	0%	5,1%	5,2%	5,1%
Krajnje lijevo	3,1%	1,1%	4,3%	0%	2,4%
Ne znam	34,2%	49,4%	33,3%	46,9%	39,5%
Ne želim odgovoriti	9,2%	15,8%	13,2%	9,6%	11,4%

Izvor: Istraživanje

¹⁹Bobbio, Norberto (2016). *Left and Right: The Significance of a Political Distinction*. John Wiley & Sons. ISBN 978-1-5095-1412-0.

²⁰Šalaj, Grebnar, Puhalo (2019) *Ideologije, stranke i stavovi građana- studija o Bosni i Hercegovini*. Fridrich Erbert Stiftung Dostupno na: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/15503.pdf> [pristupljeno: 16.3.2022].

Rezultati istraživanja su pokazali da uglavnom osam od deset mladih osoba u Zenici nikada nije došlo u kontakt sa članom ili članicom neke ekstremističke ili radikalne grupe. Ipak, broj onih koji su došli u kontakt sa nekim od članova radikalne grupe nije zanemariv. Najveći udio mladih je ostvarilo kontakt sa članom navijačke radikalne grupe tj. 13,4% mladih u Zenici je imalo dodira sa ovim grupama. Sa ekstremnim vjerskim grupama kontakt je ostvarilo 12,5% mladih Grada Zenica. Kontakt sa političkim radikalnim grupama imalo je 9,1% mladih u Zenici. Najmanji udio mladih u Zenici je ostvarilo kontakt sa nacionalističkim grupama.

Grafik 39. Kontakt sa članom/icom ekstremističke ili radikalne grupe

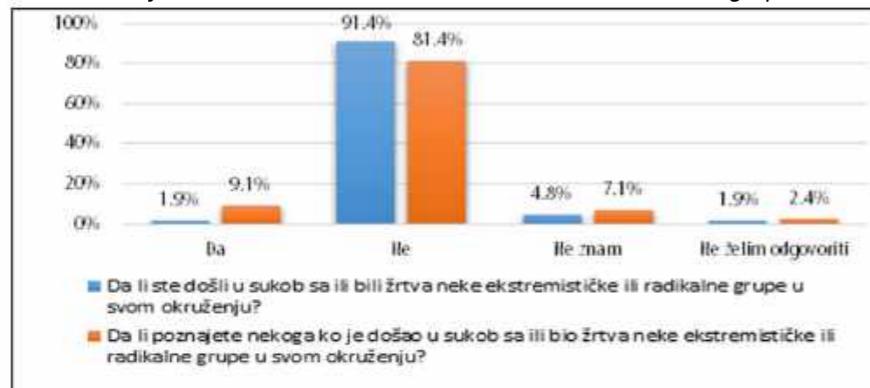
Izvor: Istraživanje

Rezultati istraživanja pokazuju da se većina mladih u Zenici nikada nije našla, niti poznaju osobu koja se našla, u sukobu sa članovima radikalnih ekstremističkih grupa.

Rezultati također pokazuju oko 1,9% mladih koji tvrde da su došli u sukob ili su bili žrtve neke ekstremističke ili radikalne grupe. Udio mladih koji poznaju nekoga ko je došao u sukob sa članovima radikalnih grupa je veći i iznosi 9,1%.

Analiza pokazuje da je 2,3% mladih u Zenici učestvovalo u aktivnostima ekstremističkih grupa, uglavnom navijačkih.

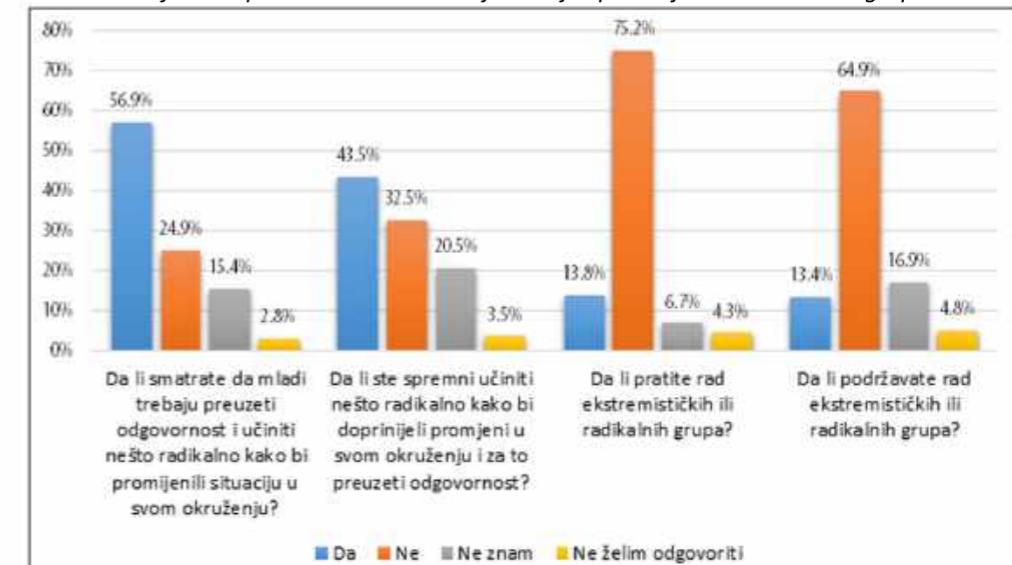
Grafik 40. Sukob sa članovima ekstremističke ili radikalne grupe

Izvor: Istraživanje

Više od polovine mladih se složilo sa stavom da mladi trebaju preuzeti odgovornost i učiniti nešto radikalno kako bi promijenili situaciju u svom okruženju. Kada su mladi konkretno pitani jesu li oni kao pojedinci spremni učiniti nešto radikalno kako bi doprinijeli promjeni i za navedeno preuzeti odgovornost, potvrđno je odgovorilo 43,5% ispitanih. Na drugoj strani, približan je udio mladih koji prate (13,8%) i podržavaju rad (13,4%) ekstremističkih grupa.

Grafik 41. Spremnost mladih na djelovanje i praćenje ekstremističkih grupa

Izvor: Istraživanje

U okviru istraživanja mladi su davali odgovor i o razlozima zbog kojih se mlade osobe pridružuju ekstremnim grupama i podržavaju rad takvih grupa.

Po procjeni mladih, četiri najčešća razloga za pristupanje radikalnim grupama su uvjerenje mladih da štite i brane svoju religiju, naciju i navijačku skupinu, te da vjeruju da se bore za bolje društvo.

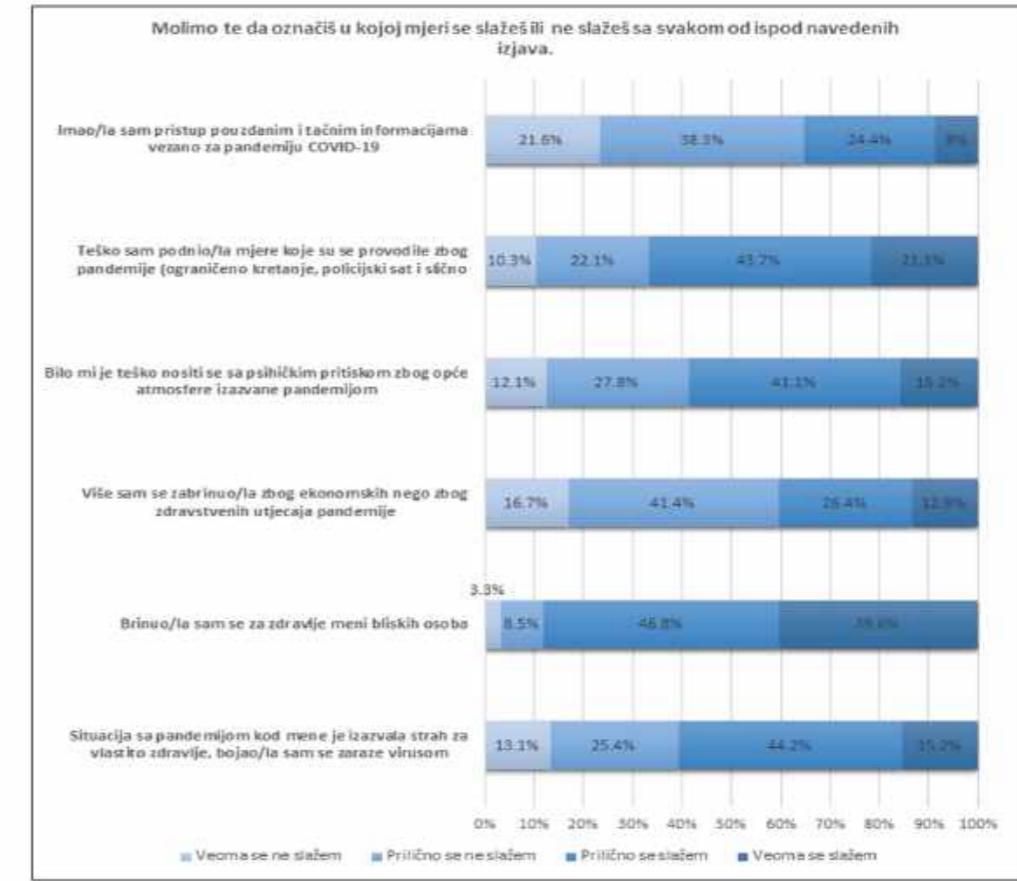
PANDEMIJA COVID-19

Pandemija COVID-19 je ostavila veliki utjecaj na mlade. Skoro tri petine mladih u Zenici smatra da tokom pandemije nisu imali pristup tačnim i pouzdanim informacijama (59,9% mladih je iskazalo ovakav stav). Nadalje, mladi kažu da su ih u većoj mjeri brinule zdravstvene nego ekonomski posljedice pandemije.

Tvrđnja sa kojom su se mladi (86,4%) najviše složili jeste da su se brinuli za zdravlje njima bliskih osoba. Interesantno je da se manji udio mladih (59,4%) slaže sa tvrdnjom da su se brinuli za vlastito zdravlje.

Mladi se uglavnom više slažu sa tvrdnjama da su teško psihički podnosili pandemiju (56,3%) te da su teško podnosili različite mjere zabrane donošene u periodu pandemije (64,8%).

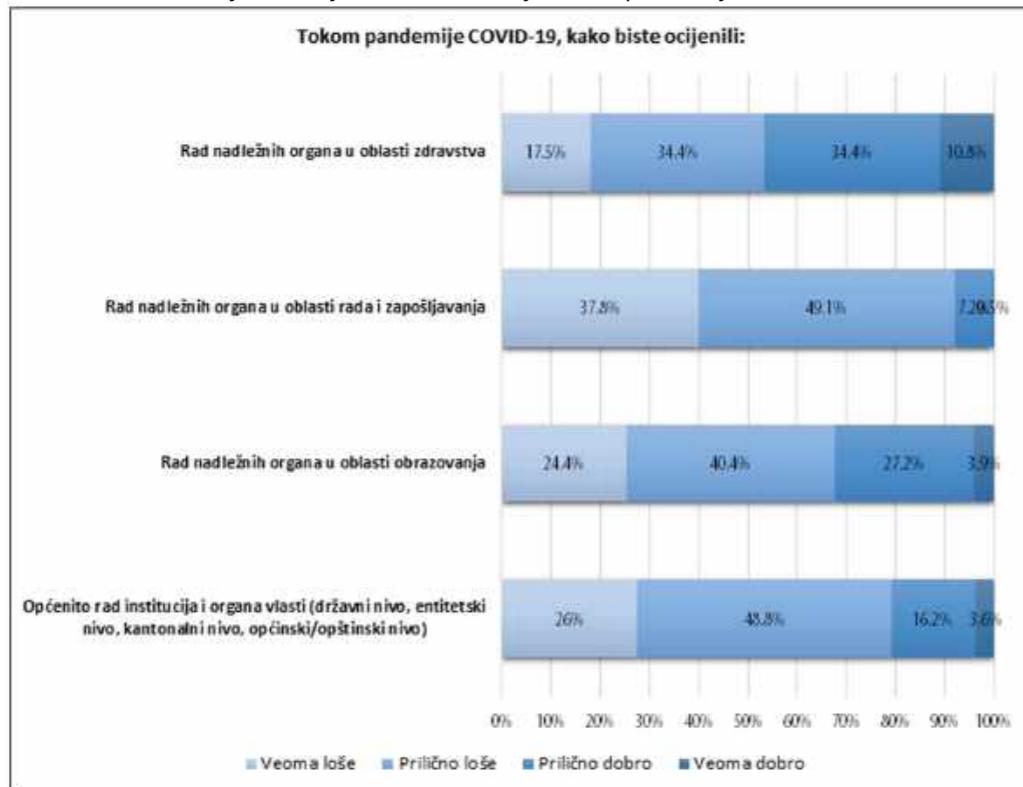
Grafik 42. Utjecaj pandemije COVID-19 na mlade

Izvor: Istraživanje

Prema mišljenju mladih u Zenici, rad institucija i vlasti nadležnih za različite oblasti nije bio zadovoljavajući tokom pandemije COVID-19. Izuzetak je rad nadležnih organa u oblasti zdravstva koji je dobrom ocijenilo 45,2% mladih, dok je lošu ocjenu dalo 51,9% mladih iz Zenice.

Grafik 43. Ocjena rada institucija tokom pandemije COVID-19

Izvor: Istraživanje

PREPORUKE

Analiza položaja i potreba mladih predstavlja dokument koji je osnov za izradu Strategije prema mladima. Prilikom izrade dokumenata, važno je imati sveobuhvatan pristup koji podrazumijeva uvažavanje potreba mladih u svim domenama relevantnim za kvalitet života mladih u jednoj lokalnoj zajednici. Analiza je podijeljena prema oblastima kako bi se pružio detaljan uvid u stanje u kojem se nalaze mladi. Na osnovi Zakona o mladima Federacije BiH iz 2010. godine, vlasti na svim nivoima odlučivanja (lokalni, kantonalni i entitetski) dužne su usvojiti strategije prema mladima, koje moraju biti izvodive u predviđenim vremenskim rokovima.

Prilikom izrade strategije potrebno je, pored ostalih, obratiti pažnju na sljedeće oblasti:

Obrazovanje

Rezultati analize pokazuju pad broja mladih koji su upisani u obrazovne ustanove različitih nivoa što ukazuje na potrebu kreiranja i implementacije adekvatnih politika koje su vezane za natalitet.

Mladi u srednjem obrazovanju sve više pokazuju interes za strukovne škole što bi trebalo biti uzeto u fokus od strane donosioca odluka na način da se strukovne škole tehnički opreme radi unaprjeđenja praktične nastave koju mladi ocjenjuju kao prioritet.

Zenica je jedini grad sa ustanovama visokog obrazovanja u ZDK što predstavlja priliku za razvijanje u pravcu promoviranja obrazovnih ustanova i privlačenja studenata iz drugih lokalnih zajednica.

Također, poziciju univerzitetskog grada moguće je iskoristiti i za privlačenje studenata iz drugih država u okviru programa razmjena akademskog osoblja i studenata.

Mlade osobe u Zenici su iskazale potrebu za neformalnim obrazovanjem te je potrebno omogućiti im veći broj prilika u okviru neformalnog obrazovanja.

Zapošljavanje

Mladi u Zenici smatraju da je najbolje raditi u vlastitoj firmi te su zainteresirani za pokretanje vlastitog biznisa za što im je potrebna podrška. Iako je finansijska podrška najtraženija, mladim osobama je potrebna i edukativna, pravna i druge vrste podrške koje će ih ohrabriti da pokrenu vlastiti biznis.

Proces zapošljavanja mladih, posebno u javnim institucijama iziskuje veću transparentnost.

Programi zapošljavanja mladih trebaju biti vidljiviji i pristupačniji mladima. Naime, većina mladih ne zna za vladine programe zapošljavanja te je potrebno da im informacije o tome budu jasnije i dostupnije.

Zdravstvo

Značajan broj mladih sistematske preglede ne vrši nikako ili ih vrši neredovno. Dio mladih koji su imali iskustvo sa sistematskim pregledima navodi kako takvi pregledi nisu bili kvalitetni. Potrebno je podići svijest kod mladih o vlastitom zdravlju te im omogućiti adekvatne i kvalitetne sistematske preglede.

Posebnu pažnju treba posvetiti mladim djevojkama u kontekstu educiranja o značaju redovnog vršenja ginekoloških pregleda te im omogućiti adekvatan pristup uslugama iz oblasti reproduktivnog zdravlja.

Programi za mlađe

Mladima je potrebno omogućiti niže cijene ulaznica za kulturne i sportske događaje, jer su u istraživanju naglasili kako su zainteresirani za ovakve sadržaje, ali su im cjenovno nepristupačni.

Volonterski rad predstavlja resurs koji je potrebno unaprijediti i iskoristiti. Mlade osobe u Zenici žele volontirati, ali ne znaju kome da se obrate.

Rješavanje stambenog pitanja kod mladih osoba predstavlja izazov i potrebna je pomoć mladima koji su se odlučili da žive samostalno, odnosno da se odvoje od roditelja i zasnuju svoju porodicu.

Komunikacija

Upoznavanje mladih sa njihovim pravima i mogućnostima traži komunikaciju kroz kanale koje mladi koriste, a to su uglavnom društvene mreže. Također, najdominantniji izvor vijesti za mlađe su internet portalni.

Sigurnost

Povećanje prisutnosti policijskih službenika na ulicama bi povećalo osjećaj sigurnosti kod mladih u Zenici.

LITERATURA:

Bobbio, Norberto (2016). *Left and Right: The Significance of a Political Distinction*. John Wiley & Sons. ISBN 978-1-5095-1412-0.

Službene novine FBiH, "Zakon o mlađima Federacije Bosne i Hercegovine" ("Službene novine FBiH" br. 36/2010)

Agencija za statistiku BiH [online] Popis 2013. Dostupno na: <https://www.popis.gov.ba/popis2013/knjige.php?id=0> [pristupljeno: 15.03.2022].

Buljubašić, E. (2021) Analiza rezultata istraživanja položaja i potreba mladih Općine Centar Sarajevo. Sarajevo: Institut za razvoj mladih KULT
Dostupno na: <https://mladi.org/bs/resursi/riznica-znanja/publikacije/category/11-analize-položaja-mladih-u-bih-svi-nivoi> (Pristupljeno 20.05.2022)

Buljubašić, E. (2022) Analiza položaja i potreba mladih Općine Novo Sarajevo. Sarajevo: Institut za razvoj mladih KULT
Dostupno na: <https://mladi.org/bs/resursi/riznica-znanja/publikacije/category/11-analize-položaja-mladih-u-bih-svi-nivoi> (Pristupljeno 20.05.2022)

Buljubašić, E. (2022) Analiza rezultata istraživanja položaja i potreba mladih Srednjobosanskog kantona/ Županije
Dostupno na: <https://mladi.org/bs/resursi/riznica-znanja/publikacije/category/11-analize-položaja-mladih-u-bih-svi-nivoi> (Pristupljeno 20.05.2022)

Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <http://www.px-web.fzs.gov.ba> [pristupljeno: 28. 3. 2022].

Federalni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <http://fzs.ba/index.php/2021/06/30/kantoni-u-brojkama/> [pristupljeno: 16.3.2022].

Grad Zenica (2022) Budžet grada Zenice [online]. Dostupno na: <https://www.zenica.ba/gradska-uprava/budzet/> [pristupljeno: 16.3.2022].

ZDK (2015) Strategija zapošljavanja Zeničko-dobojskog kantona, 2013- 2020 [online]. Dostupno na: <https://www.zdk.ba/component/k2/item/2248-strategija-zapo%C5%A1ljavanja-zeni%C4%8Dko-dobojskog-kantona-2013-2020> [pristupljeno: 16.3.2022].

Šalaj, Grebnar, Puhalo (2019) Ideologije, stranke i stavovi građana- studija o Bosni i Hercegovini. Fridrich Erbert Stiftung Dostupno na: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/15503.pdf> [pristupljeno: 16.3.2022].

